
Blöndulundur: Fornleifaskráning vegna fyrirhugaðs vindorkuvers

Ragnheiður Gló Gylfadóttir (ritstjóri)

Höfundar efnis: Gylfi Helgason, Kristjana Vilhjálmsdóttir, Lilja Laufey Davíðsdóttir,
Ragnheiður Gló Gylfadóttir og Sigrún Drífa Þorfinnsdóttir

FS1004-24251

Fornleifastofnun Íslands

2024

*Á forsíðu er mynd af refagildru HV-284:029 skammt norðvestan við Hanskafell á Steinárhálsi.
Horft er til suðurs. Ljósmynd tók Ragnheiður Gló Gylfadóttir.*

©2024

FORNLEIFASTOFNUN ÍSLANDS SES

BRÆÐRABORGARSTÍGUR 9

101 REYKJAVÍK

SÍMI: (+354) 5511033

NETFANG: fsi@fornleif.is

www.fornleif.is

Samantekt

Í skýrslunni eru birtar niðurstöður aðalskráningar fornminja innan 53 km² skipulagssvæðis í Húnabyggð, þ.e. á Steinárhálsi milli Blöndudals til vesturs og Svartárdals til austurs. Skráningin var gerð af Fornleifastofnun Íslands fyrir Landsvirkjun en ráðgert er að reisa vindorkuver á svæðinu, svokallaðan Blöndulund. Að þessu sinni var aðeins unnin aðalskráning fornleifa innan skipulagssvæðis og ekki var því gengið skipulega yfir allt það allt, einungis farið á þá staði þar sem minjar voru þekktar fyrir. Alls voru skráðar 36 fornleifar innan svæðisins auk sjö til viðbótar sem voru skammt utan marka þess. Í skýrslunni eru því að samanlagt að finna upplýsingar um 43 fornleifar á 30 minjastöðum.

Skráningin var gerð á þessu stigi til að hægt væri að nýta hana í frumhönnun mannvirkja á svæðinu. Líklegt má telja að þar sem staðsetning helstu minjastaða liggur fyrir svo snemma í ferlinu eins og raun ber vitni ætti í flestum, ef ekki öllum tilfellum að vera mögulegt að hlífa þekktum minjum við raski í tengslum við framkvæmdir. Þegar áætluð staðsetning mannvirkja liggur fyrir verður það í höndum Minjastofnunar Íslands að meta áhrifa framkvæmda á fornleifa og setja fram kröfur um mótvægisáðgerðir, s.s. frekari skráningu eða aðrar rannsóknir.

Efnisorð: Blöndulundur, Húnabyggð, fornleifaskráning, vindorkuver, Landsvirkjun, Fornleifastofnun Íslands

Summary

This report provides the results of a general survey undertaken in August 2024 at a 53 km² assessment area in Húnabyggð (northwest Iceland) in advance of a wind farm development. This survey is a *general survey* but not a *detailed survey*, which is usually undertaken at a specific development areas as stated by the Cultural Heritage agency of Iceland. Altogether, 43 archaeological sites were identified.

The *general survey* was conducted at this stage to try and include the knowledge about the location of archaeological sites in the area in the preliminary design of the wind farm. Given that the location of major archaeological sites is identified so early in the process, it is likely that in most cases, if not all, it will be possible to protect known heritage sites from disturbance related to construction activities. Once the proposed locations of structures are determined, it will be the responsibility of the Cultural Heritage Agency of Iceland to assess the impact of construction on archaeological sites and to impose requirements for mitigation

measures, such as further registration or additional research.

Keywords: Blöndulundur, Húnabyggð, archeological survey, wind farm, Landsvirkjun, Institute of Archaeology Iceland

1.	Inngangur	7
2.	Saga fornleifaskráningar og löggjöf	9
3.	Aðferðir við fornleifaskráningu	11
4.	Fornleifaskrá	13
	HV-275 Bollastaðir	13
	HV-278 Fossar	16
	HV-284 Hóll	17
	HV-285 Steiná	24
	HV-701 Fornleifar á fleiri en einni jörð	30
5.	Niðurstöður	35
	Heimildir	43
	Viðauki I: Minjakort	45
	Viðauki II: Tafla yfir skráðar minjar	49

Mynd 1: Staðsetning skipulagssvæðisins er sýnd á kortinu með rauðri afmörkun. © Fornleifastofnun Íslands og Landmælingar Íslands

1. Inngangur

Á vordögum 2024 fór Landsvirkjun þess á leit við Fornleifastofnun Íslands að stofnunin tæki að sér aðalskráningu fornleifa á 53 km² skipulagssvæði í Húnabyggð, á milli Svartárdals til austurs og Blöndudals til vesturs (mynd 1). Fyrirhugað er að reisa vindorkuver innan svæðis, Blöndulund, á heiðunum sunnan Blöndustöðvar, þ.e. á Steinárhálsi. Blöndulundur er í orkunýtingarflokki rammaáætlunar og áætlað uppsett afl verður um 100 MW.¹ Skipulagssvæðið nær inn fyrir landamerki sjö lögbýla sem eru í austurhluta Blöndudals og vesturhluta Svartárdals. Í Blöndudal er skipulagssvæðið innan marka bæjanna Bollastaða HV-275, Sellands HV-276 og Rugludals HV-277 en í Svartárdal innan marka bæjanna Steinár

Mynd 2: Skipulagssvæðið er sýnt á kortinu með rauðri afmörkun. Áhrifasvæði Blöndulínu sem var skoðað 2020 (línukostur A1) sést með fjólublárrí afmörkun og fer þvert í gegnum skipulagssvæðið. © Fornleifastofnun Íslands, Loftmyndir ehf og Landmælingar Íslands

1 <https://landsvirkjun.is/blog/nor%C3%B0urland-vestra-februar-2023>

HV-285, Hóls HV-284, Hvamms HV-282 og Fossa HV-284. Að auki voru skráðar fornleifar sem teljast vera á fleiri en einni jörð, í öllum tilvikum leiðir.

Skráningin fór fram um miðjan ágúst 2024. Að ósk verkaupa var aðeins unnin aðalskráning fornleifa innan skipulagssvæðisins en í slíkri skráningu er einungis gengið á þekktar minjar og þær skráðar. Ekki var því gengið skipulega yfir skipulagssvæðið eins og gert er í deiliskráningu.

Fornleifastofnun Íslands vann heimildaskráningu fyrir svæðið 2008 og byggir vettvangsvinnan á henni. Ekki hafði áður verið unnin fornleifaskráning á þessu svæði ef frá er talin afmörkuð skráning sem Fornleifastofnun vann sumarið 2020 vegna Blöndulínu 3 en einn af línukostunum sem þá var til úttektar (A1) lá þvert í gegnum svæðið (sjá mynd 2). Við þá skráningu fundust þrjár fornleifar innan úttektarsvæðisins í Blöndulundi. Í þessari skráningu bættust 40 fornleifar við, samanlagt birtast því upplýsingar um 43 fornleifar á 30 minjastöðum í þessari skýrslu. Af þeim eru sjö skammt utan við mörk skráningarsvæðis en þær voru skráðar vegna nálægðar við skipulagsmörk.

Áður en farið var inn á hverja landareign var rætt við ábúendur/eigendur til að afla frekari upplýsinga um staðhætti og fornleifar og fá leyfi til að skrá minjar innan landareignarinnar. Ábúendur tóku almennt mjög vel á móti skrásetjurum og fá þeir sérstakar þakkir fyrir góðar móttökur og hjálpssemi. Um vettvangsskráningu sáu fornleifafræðingarnir Gylfi Helgason, Kristjana Vilhjálmsdóttir og Ragnheiður Gló Gylfadóttir. Skýrslugerð og kortavinnsla var í höndum Ragnheiðar. Allar ljósmyndir eru teknar af skrásetjurum Fornleifastofnunnar en loftmyndir eru frá Loftmyndum ehf og lagðar til af verkkaupa.

Þótt skráningin sem hér lítur dagsins ljós sé aðalskráning fornminja er skýrsla þessi byggð upp á svipaðan hátt og deiliskráningarskýrslur Fornleifastofnunar. Í öðrum kafla er að finna stutt yfirlit um löggjöf um minjavernd. Í þriðja kafla er fjallað um aðferðafræðina og í þeim fjórða er sjálf fornleifaskráning úttektarsvæðisins. Í fimmta kafla er umfjöllun um fornleifar innan úttektarsvæðis og helstu niðurstöður skráningarinnar. Aftast í skýrslunni er að finna heimildaskrá, hnitaskrá yfir alla minjastaði og kort sem sýna afmörkun úttektarsvæðisins og þær fornleifar sem fundust innan þess.

2. Saga fornleifaskráningar og löggjöf

Hátt á aðra öld er liðið síðan skráning fornleifa hófst á Íslandi en þó er enn langt í land að til sé heildstæð skrá um fornleifar á landinu. Á síðustu áratugum 19. aldar voru margir minjastaðir kannaðir á vegum Hins íslenszka fornleifafélags, einkum staðir sem á einn eða annan hátt tengdust fornsögum og sögu þjóðveldisins. Eftir aldamótin 1900 dró úr fornleifakönnun á vegum félagsins og var þráðurinn ekki tekinn upp að nýju fyrr en um og eftir 1980.

Skoðanir manna á því hvað teljast fornleifar hafa breyst mikið á þessum tíma. Byggingar sem voru hversdagslegar fyrir hundrað árum eru nú orðnar minjar um horfna lífshætti. Skilningur hefur vaknað á nauðsyn þess að skrá upplýsingar um slíkar minjar og vernda þær fáu sem eftir eru fyrir komandi kynslóðir. Nauðsynlegra upplýsinga um gerð og ástand fornleifa er aðeins hægt að afla með vettvangsathugun og við það er venjulega átt með hugtakinu fornleifaskráning (ýmist aðal- eða deiliskráning). Til þess að vettvangsathugun komi að fullu gagni verður þó fyrst að taka saman ýmsar upplýsingar, bæði skriflegar og munnlegar, sem vísa á minjastaði og geta gefið vísbendingar um hlutverk mannvirkjaleifanna (svæðisskráning).

Á undanförnum árum hafa verið gerðar breytingar á löggjöf um verndun fornleifa og hefur eftirlit með framkvæmd laganna verið aukið. Samkvæmt 3. grein laga um menningarminjar (nr. 80, 2012), eru allar fornleifar á Íslandi friðhelgar: „Fornleifum, [...] jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað [...]“. Er þessi fornleifakönnun í anda markmiða sem sett hafa verið með þessari löggjöf. Mat á áhrifum framkvæmda á fornleifar gerir kröfur um fjölbætta athugun á heimildum og vettvangsrannsókn enda er skilgreining á fornleifum í þjóðminjalögum víðtæk. Fornleifar teljast hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri, svo sem:

- a. búsetulandslag, skrudgarðar og kirkjugarðar, byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi leifum mannvirkja og öskuhauga, húsaleifar hvers kyns, svo sem leifar kirkna, bænhusa, klaustra, þingstaða og búða, leifar af verbúðum, naustum og verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum,
- b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri,
- c. tún- og akurgerði, leifar rétta, áveitumannvirki og aðrar ræktunarminjar, svo og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita,
- d. vegir og götur, leifar af stíflum, leifar af brúm og öðrum samgöngumannvirkjum, vöð, varir, leifar hafnarmannvirkja og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra,
- e. virki og skansar og leifar af öðrum varnarmannvirkjum,
- f. þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð,
- g. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum,
- h. haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið,
- i. skipsflök eða hlutar þeirra.

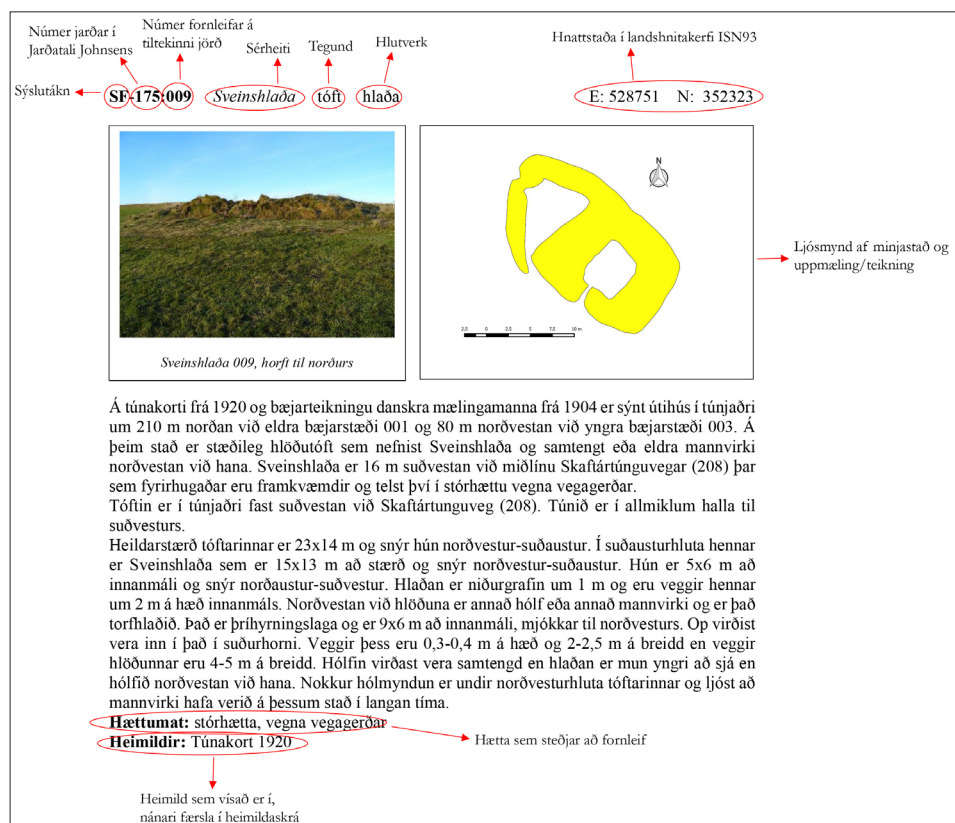
Minjar 100 ára og eldri teljast til fornleifa, en heimilt er þó að friðlýsa yngri minjar.

Það er skýrt af þessari skilgreiningu að fornleifar eru ekki aðeins öll mannvirki heldur einnig staðir sem á einn eða annan hátt tengjast menningu og atvinnuvegum, hvort heldur sem er vöð eða álagablettir. Þessari skilgreiningu er fylgt við hefðbundna fornleifaskráningu. Friðhelgað svæði umhverfis fornminjar skal vera 15 metrar nema annað sé ákveðið í samvinnu við Minjastofnun Íslands, og 100 m umhverfis allar friðlýstar fornleifar. Ef nauðsynlegt er talið að spilla fornleifum eða hylja þær, þarf að leita heimildar Minjastofnunar Íslands.

3. Aðferðir við fornleifaskráningu

Í skráningarkerfi Fornleifastofnunar Íslands hefur hver sýsla skammstafað heiti (ÁR, SP o.s.frv.) og hver jörð hefur þriggja stafa númer. Miðað er við jarðaskiptingu eins og hún kemur fyrir í Jarðatali Johnsens frá 1847 og byggir tölusetning jarðanna á því. Skipting jarða um miðja 19. öld ræður ekki aðeins númerum í skránni heldur er miðað við hana þegar ákvarðað er hvaða jörð ákveðnir minjastaðir tilheyra. Hverjum minjastað er gefin kennitala sem er þriggja stafa númer sem hengt er við sýslutákn og jarðarnúmer (dæmi: ÁR-162:001). Ef fleiri en ein fornleif er á minjastað bætist einingannúmer aftan við (dæmi: ÁR-162:001_01). Í skýrslunni eru aðeins birtar upplýsingar um þær minjar sem eru innan úttekta svæðisins. Af þeim sökum er númeraröðin ekki samfelld í fornleifaskránni.

Í skránni fær hver minjastaður eina efnisgrein og er framsetning upplýsinganna stöðluð. Í fyrstu línu hvernar greinar eru grunnupplýsingar auðkennisnúmer, sérheiti, tegund, hlutverk og hnattstaða. Á eftir auðkennisnúmeri kemur sérheiti hennar ef eitthvert er og síðan tegund. Með tegundarflokkun er leitast við að skilgreina hvers eðlis fornleifin er, þ.e. hvort um er að ræða mannvirki af einhverju tagi sem enn sést, og þá hverskyns (t.d. tóft, garðlag eða varða), mannvirki sem vitað er um en er horfið (heimild, örnefni) eða fornleif sem ekki hefur verið mannvirki (álagaþleittur, sögustaður eða vað). Allir fornleifastaðir eru greindir til tegundar en hlutverk þeirra er ekki alltaf hægt að ákvarða. Á eftir hlutverki kemur hnattstaða minjastaðarins í ISN93. Mæling hnattstöðu er gerð með Trimble Geoexplorer 6000 mælitæki

Mynd 3: Dæmi um framsetningu á minjastað í skýrslum Fornleifastofnunar Íslands.

og voru allir sýnilegir minjastaðir mældir upp og var merkið tekið á hverjum stað hvort sem ummerki um minjar voru sýnilegar eða ekki og staður þannig merktur með því kenninafni sem hann hefur í fornleifaskránni (dæmi: ÁR-162:002). Þar sem getur um „heimild um...“ t.d. útihús, þá er átt við að eingöngu eru til heimildir um staðinn, en minjar hafa ekki fundist á vettvangi við skrásetningu. Þó engar minjar hafi fundist, er engu að síður tekin hnattstaða staðarins ef unnt hefur verið að ákvarða hann á grundvelli fyrirbyggjandi upplýsinga með um 50 metra fráviki.

Í annarri línu hefst lýsing minjastaðar oftast á tilvitnun í fyrirbyggjandi heimildir en síðan er staðsetningu hans lýst. Þar á eftir kemur oft lýsing á aðstæðum og síðast lýsing á mannvirkinu sjálfu ásamt öðrum upplýsingum sem við eiga.

Í næstsíðustu línu er lagt mat á þá hættu sem minjastaðurinn kann að vera í. Hættustig eru eftirfarandi: 1) engin hættu, 2) hættu og 3) mikil hættu. Minjar á eða við svæði þar sem framkvæmdir eiga sér stað, eða innan skipulagsreits þar sem framkvæmdir eru fyrirhugaðar, teljast yfirleitt í mikilli hættu.

Í síðustu línu er getið heimilda ef einhverjar eru, oft með skammstöfunum, en úr þeim er leyst í heimildaskrá aftast í skýrslunni.

○ fornleifar	■ torf
— kantur	■ torf og grjót
- - - leið	□ þúst
- - - niðurgröftur	■ steinn
■ dæld	□ skipulagssvæði
■ grjót	■ Blöndulína 3 (A1)

Mynd 4: Allar uppmælingar sem gerðar voru í skráningunni eru skilgreindar m.t.t. byggingarefnis eða eðlis minjanna og eru skýringar á þeim sýndar í lista hér fyrir ofan. Þessa skýringar gilda fyrir öll minjakort og myndir af uppmældum minjum í fornleifaskrá.

4. Fornleifaskrá

HV-275 Bollastaðir

1708: 20 hdr. Bændaeign. JÁM VIII, 354. 1847: 20 hdr. Bændaeign. JJ, 238.

„Sá atburður varð norður í Blöndudal, á þeim bæ er á Bollastaðum heitir, at tvær dætr húsfreyju þeirar sem þar bjó ok Gulaug hlét gengu út um kveldit fyrir nökkura nauðsyn [...]“ Þorláks saga C. ÍF XVI, 277.

1318: Jörðin er eign Bólstaðarhlíðarkirkju. DI II, 472.

1380: Kaupmálabréf Þórðar Bessasonar og Járngerðar Gilsdóttur. „Gaf fyrrnefndr besse þorde syne sinum heiman jörn a eyuindarstodum [...] með þeim jardar spott er fylkt hafde adr bollastodum.“ DI III, 351-352.

1388: „Marteinn prestur Bessason selur Dálki bónda Einarssyni jörðina Bólstaðarhlíð í Langadal. Kirkjan í Bólstaðarhlíð atte þa [...] þau seau hundrat i flytianda eyri. er giorduz af sighthurde jonssyni fyrir fyrnd ok hrörnan a kirkjunni i bolstadarhlíjd [...] ok iordunne a bollastodum. Geck Dalkr bonde i borgan vid kirkjuna i bolstadahlíjd vm þijlika fyrnd ok hrornan sëm a henni hefði vordit [...] suo æi sidr vm jordina a bollastodum [...]“ DI III, 422.

1544: Skiptabréf eftir Jón Einarsson á Geitaskarði. „en sveinenum yngsta olafi skiptu vier j sinn hlut [...] jordina bollastadi xx c.“ DI XI, 312. Sbr. DI XI, 358.

1708 kallast Girðingar á tveimur stöðum þar sem eyðibýli gætu hafa verið. JÁM VIII, 355. Annað býlið byggðist aftur upp síðar og var þá nefnt Sveinskot. Ö-Bollastaðir, 5.

1708: „Túninu grandar lækur úr brattlendi, sem gjört hefur grjótskriðu um þvert túnið og ónýtist því mikið stykki úr vellinum; so og jetur vatn neðan völinn, so grasrótin dettur niður allvíða, og verða af þessu grasleysugryfur. Enginu granda smálækir, sem bera á það grjót og sand til stórskaða að þessu.“ JÁM VIII, 355

1839: „Það [er] góð kostajörð til beitar og slægna.“ SSH, 107.

1920: Tún 6 ha, garðar 1788m², skv. túnakorti. „Eldra túnið er mjög brattlent, en nýræktir eru á framræstum mýrum sunnan þess, meðfram ruddum vegi sem liggur til heiðar.“ Húnaþing II, 207

HV-275:023 heimild um smalakofa

A 466484 N 540495

„Suð austur af Pokafelli, í jaðri Borganna, er klapparhæð, er nefnist Hrafnborg. Ofan á Hrafnborginni er Hrafnborgarvarða [043] [...] Fast við vörðuna mótast fyrir smábyrgi (gæti verið smálabyrgi),“ segir í örnefnaskrá. Byrgið hefur verið tæpum 6 km SSA af bæ 001, norðaustarlega á Hrafnborg. Hrafnborgarvarða 043 sést enn.

Hrafnborg er ílöng og lág hæð sem er þakin hellugrjóti. Hæðin snýr norður-suður og sker sig vel úr heiðinni. Mólendi er umhverfis hæðina.

Ekki fundust skýr merki um byrgi við Hrafnborgarvörðu. Svæðið er þakið hellugrjóti og eru mögulegar fallnar hleðslur byrgisins alls ógreinanlegar frá náttúrulegu grjóti.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Bollastaðir, 11

HV-275:025 varða óþekkt

A 465185 N 543164

Stór varða er um 90 m suðvestan við beitarhús 042. Varðan er suðvestarlega á Skálafelli, uppi á klettabelti vestan í holtinu. Varðan er ekki forn og líklega gerð á síðustu árum. Norðaustan við Skálafell er unnið að

Mynd 5: Varða HV-275:025, horft til suðvesturs.

einhvers konar heimavirkjun og þar er lítið lón auk malarnámu. Þessi mannvirki sjást ekki á loftmyndum frá árinu 2017 en yngri myndir eru á Google maps og sýna þau vel. Varðan sést vel, er vel hlaðin og talin til fornleifa af þeim sökum.

Holtið Skálafell er fremur flatt að ofan og afliðandi halli er niður til norðurs. Þar er gróin brekka en aðrar hliðar holtsins eru brattari og sjást betur. Lækir og deiglendi eru allt umhverfis holtið. Fast vestan við vörðuna er 2-3 m hátt klettabelti, niður holtið. Varðan sést vel úr öllum áttum uppi á Skálafelli.

Varðan um 2 m á hæð og mjókkar örlítið eftir því sem ofar dregur. Hún er 1,5x1,5 m að grunnfleti og er hlaðin úr stóru grjóti, stærri steinar eru neðst en þeir verða minni eftir því sem ofar dregur. Reiðingur sést inn á milli umfara sem eru um 5-6 talsins. Varðan er hlaðin á jarðlægum klettum en ekkert bendir til þess að hún sé forn og líklega um grjót sem kom upp við framkvæmdir norðaustan við holtið að ræða.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

HV-275:040_1 *Tvíhólar* varða landamerki

A 467585 N 537608

Mynd 6: Varða HV-275:040_1, horft til norðurs.

„Suðurmerki: Frá Leirtjörn í austurhól Tvíhóla, þaðan lína í norðvestur í Illugjá norðan við Stíkil í Rugludal, þá með gjánni að Blöndu. [...] Borgirnar liggja á milli Sellandsborgarveggar og Bollastaðaflána og allt suður að Tvíhólum, en þeir eru á suðurmörkum Bollastaðalands,“ segir í örnefnaskrá Bollastaða. „Úr Mer[k]jasteini lágu merkin suður á við í stóran klofinn stein, Klofastein. Sá er utan og ofan við Tvíhóla. Það eru tveir grasi vaxnir melhryggir með slakka í miðju og standi [svo] í línu SV og NA. Efri hóllinn er grösugri, melur kringum þann neðri,“ segir í örnefnaskrá Steinár. Tvíhólar eru um 9,1 km SSA við bæ 001 og 450 m norðaustan við leið HV-701:015.

Tvíhólar eru lítt grónir og nokkuð áberandi

melhólar í annars fremur grónu og sléttu svæði. Malarvegur milli Bollastaða og Vesturheiðarveggar (nr. 734) er um 300 m vestan við Tvíhóla.

Varða 01 er á eystri hól Tvíhóla. Hún er 1,5 x 1 m að stærð og snýr austur-vestur. Hún er mjóg gróinn, 0,6 m á hæð en þó glittir í nokkuð stórt grjót sunnan í henni.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Bollastaðir, 1, 10; Ö-Steiná, 2

Mynd 7: Varða HV-275:040_2, horft til ANA.

HV-275:040_2 varða óþekkt

A 467407 N 537492

Á vestari hólnum er vegleg aflöng þúst 02, líklega gróin varða. Hún er um 210 m suðvestur af vörðu 01 og um 250 m ofan (norðvestan) við leið HV-701:015. Varðan er um 40-60 cm á hæð og 3 x 2 m að stærð (norðaustur-suðvestur). Varðan er að mestu grasi gróin þó glittir í grjót vestan til. Hlutverk hennar er óþekkt.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

HV-275:042 tóft beitarhús

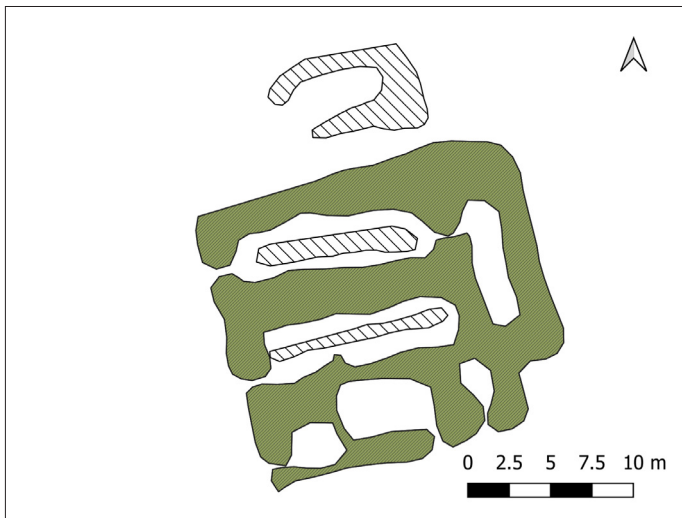
A 465250 N 543241

„Sunnan Skálafellslækjar er allhá, bungumynduð klapparhæð, gróin að ofan og hallar til austurs niður [að] Skálafellslæknum, en suðvestanvert er klöpp. Hæð þessi nefnist Skálafell. Þar var áður fyrr beitarhús frá Bollastöðum, en voru flutt þaðan 1920,“ segir í örnefnaskrá. Beitarhúsin eru rúmum 1 km VSV við Beinavörðu HV-284:024. Áhrifasvæði Blöndulínu 3 er um 300 m norðar.

Skálafell sést vel, lækir og deiglendi eru umhverfis það til allra átta. Tvær malarnámur eru norðan og norðaustan á holtinu og eru þær enn í notkun í tengslum við framkvæmdir norðaustan við Skálafell. Þar virðist hafa verið gert lítið uppistöðulón á síðstu árum, líklega

Mynd 8: Beitarhús HV-275:042, horft til austurs.

Mynd 9: Uppmæling af beitarhúsum HV-275:042.

einhvers konar heimarafstöð. Klettabelti eru vestar á holtinu og á einhverjum tíma hefur verið lítið tún umhverfis beitarhúsin. Stutt er í grjót í gegnum túnið sem enn sést en komið í órækt.

Tóftin er 19x17,5 m að stærð og snýr austur-vestur. Þetta er stór tóft sem skiptist í sex hól en að auki mótar fyrir óljósu hólfi eða tóft norðan við hana. Veggir eru úr torfi og grjóti, 0,2-0,8 m á hæð og má sjá 2-5 umför af grjóthleðslum í þeim. Í veggjunum eru víða hellur ofan á holtagrjóti. Veggirnir eru hæstir norðan í tóftinni en víða er hrunið úr þeim í allri tóftinni. Nyrst eru tvö stór hól með grjóthlöðnum gördum sem liggja A-V eftir þeim endilöngum. Garðarnir eru 0,2

m á hæð og þar glittir eitt umfar af grjóti. Hólfin eru bæði um 11,5x2,8 m að stærð og op eru til vesturs. Í nyrðra hólfinu er ennfremur annað op til austurs, yfir í hlöðu sem er að baki báðum hólfunum. Hlaðan er 8x2 m að stærð og snýr norður-suður. Hún er lítillaga niðurgrafin, einungis um 0,3-0,4 m niður í hana. Syðst í tóftinni eru síðan þrjú minni hól. Eitt þeirra er opið til vesturs og er 2,8x2,8 m að stærð. Hið hólfin eru bæði opin til suðurs og eru mun umfangsminni en hin hólfin í tóftinni. Hólfið í miðjunni er 5,8x3,2 m að stærð en austasta hólfið er 2,4x1,5. Norðan við tóftina eru stórir steinar sem mynda hrygg í túninu, líklega var þarna annað hól eða stakstæð tóft.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Bollastaðir, 11

HV-275:043 *Hrafnborgarvarða* varða óþekkt

A 466479 N 540495

„Suðaustur af Pokafelli, í jaðri Borganna, er klapparhæð, er nefnist Hrafnborg. Ofan á Hrafnborginni er Hrafnborgarvarða. [E]r þetta haglega hlaðin varða úr flögugrjóti. Fast við vörðuna mótar fyrir smábyrgi [023] (gæti verið smalabyrgi),“ segir í örnefnaskrá. Varðan er norðaustarlega á Hrafnborg, um 6 km SSA við bæ 001.

Hrafnborg er ílöng og lág hæð sem er þakin hellugrjóti. Hæðin snýr norður-suður og sker sig vel úr heiðinni. Umhverfis Hrafnborg er meiri gróður og deiglent en þó eru víða ógrónir blettir.

Mynd 10: Hrafnborgarvarða HV-275:043, horft til suðausturs.

Mynd 11: Leið HV-275:051, horft til norðurs.

Varðan er 0,5x0,5 m að grunnfleti og 0,8 m á hæð. Ef bjargið sem hún er reist á er talið með er varðan um 1,1 m á hæð. Varðan er hlaðin úr hellugrjóti og er grjótið stærra í botni vörðunnar en efst á henni. Grjótið er skófum vaxið.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Bollastaðir, 11

HV-275:051 gata leið

A 466242 N 543110

Sjá má götur á óþekkttri leið um 160 m vestan við merkjagirðingu milli Bollastaða HV-275 og Steinár HV-285. Leiðin var rakin á um 2,5 km löngum kafla, bæði á vettvangi og á loftmynd. Hún virðast ekki fylgja merkjagirðingunni heldur náttúrulegri brún sem þarna er. Ekki er vitað hvaðan eða hvert göturnar liggja og ekki útilokað að lausaganga búpenings hafa ýkt umfangið.

Leiðin liggur í gegnum stórpýfða heiði skammt vestan við landamverki Bollastaða og Steinár. Víða eru lágir ásar og lækir á milli þeirra.

Leiðin var fyrst skoðuð árið 2020 innan áhrifasvæði Blöndulínu 3. Greina má fjórar rásir sem liggja norður-suður. Þær eru um 0,3-0,6 m djúpar og um 0,3-0,5 m á breidd. Þær hafa allar sömu stefnu og suðurhluti þeirra er mun greinilegri en sá nyrðri. Leiðin verður mun greinilegri eftir því sem sunnar dregur og sameinaðist að öllum líkindum Skínanda HV-701:001. Til norðurs fjarar leiðin út en ekki var

leitað að henni utan skráningarsvæðisins.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

HV-278 Fossar

1708: Dýrleiki óviss. Hjáleiga Bergsstaða, byggt á selstöðu þaðan. Bergsstaðakirkjueign, en hafði verið þrætuland milli Bergsstaða og Kóngsgarðs. JÁM VIII, 368. 1847: 10 hdr. Bergsstaðakirkjueign. JJ, 238. „Áður kirkjufjörð, en varð bændaeygn 1955.“ Húnaþing II, 206.

1708: „Engar öngvar, nema það lítið sem hent er úr óberjumóum, undan fótum afréttarfjárins.“ JÁM VIII, 369.

1841: „... heyskaparlítil, gott og lítið beitoland.“ SSH, 117.

1920: Tún 2 ha, garðar 6799 m², skv. Túnakorti.

HV-278:009_1 tóft óþekkt

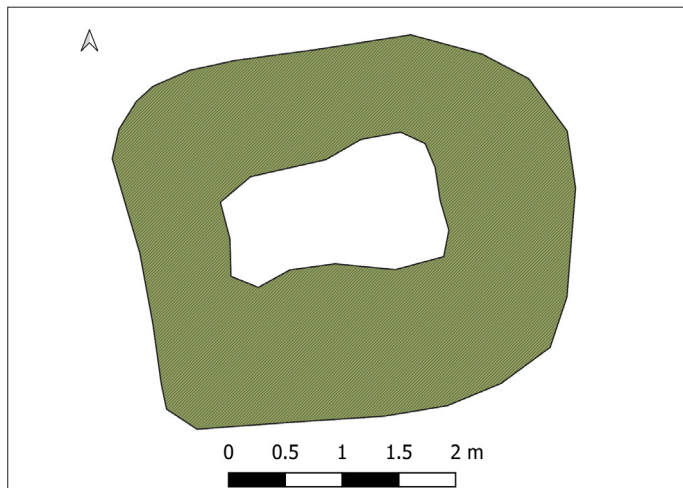
A 472243 N 538104

Tóft 009_01 og varða 02 eru við Litlaflóalæk, um 450 m vestur af bæ 001 og um 90 m austur af Vesturheiðarvegi 734. Um 12 m eru á milli tóftar 01 og vörðu 02. Minjarnar eru á aflöngu hálfgrónu holti, ofan við Litlaflóalæk og er mólendi umhverfis. Lækurinn rennur úr suðvestri að minjunum en breytir um stefnu og liggur til suðurs framhjá þeim. Snarbrött hálfgróin skriða er niður að læknum og er bakinn um 6-8 m hár. Tóft 01 er um 1 m frá brekkubrúninni en hleðsla 02 um 6 m. Um 80 m sunnan við tóft 01 breytir Litlaflóalækur aftur stefnu og rennur um klettagil til austurs að Fossá.

Tóft 01 er einföld, um 4 x 3 m að stærð og

Mynd 12: Tóft HV-278:009_1, horft til norðurs.

Mynd 13: Uppmæling af tóft HV-275:009_1.

snýr austur-vestur. Inngangur er að mestu samfallinn en hefur verið á vesturhlið á móts við lækinn. Tóftin er hlaðin úr torfi og grjóti. Grjót sést vel að innaverðu og eru um 2-3 umför af grjóti í hleðslum. Hleðslugrjótið er tiltölulega stórt, um 30-40 cm í þvermál. Tóftin er annars vaxin grasi og maríustakk. Breidd veggja er um 1 m og er hæð veggja að utanverðu um 20-60 cm, hæst norðantil, en 40-50 cm að innanverðu. Bárújárns- og spýtnabrák er innan í tóftinni. Hlutverk tóftarinnar er óþekkt en mögulegt er að hún sé í tengslum við nýtingu á læknum.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

HV-278:009_2 varða óþekkt

A 472250 N 538092

Hleðslubrot 02, líklega varða, er um 12 m SSA við tóft 01. Varðan er um 1,5 x 1 m að stærð (norður-suður) og um 60 cm á hæð. Hún að mestu gróin þúst en grjót sést á austurhlið og eru þar greinanleg um 3-4 umför af grjóti. Grjótið er skófum vaxið og er byrjað að gróa yfir hleðslurnar.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Mynd 14: Varða HV-275:009_2, horft til VSV.

HV-284 Höll

1708: 20 hdr en 30 með hjáleigunni Teigakoti. Bændaeign. JÁM VIII, 366. 1847: 20 hdr. JJ, 239.

1486: Jarðarinnar getið í bænhusaskrá. DI V, 352.

1449: Vitnisburður um að Hóll liggi í Bergstaðakirkjusókn. DI IV, 759.

1479 Skúli Loftsson selur Tómasi Þorsteinssyni Vakurstaði fyrir hlut af Hóli í Svartárdal og lausagóss. DI VI, 180. 1525: Jörðin er eign Hóladómkirkju. DI IX, 302.

1527: Jón Hólabiskup selur Guðmundi Þorsteinssyni Hól sem var eign dómkirkjunnar fyrir Ystagil í Langadal. DI IX, 400-401.

1550: Hóll er á lista yfir jarðir sem seldar voru frá Hóladómkirkju í tíð Jóns biskups Arasonar. DI XI, 872. Sbr. 1552, DI XII, 460.

1556: Illugi Jónsson selur Jóni Jónssyni bróður sínum 6 hdr í jörðinni Hóli sem Illugi hafði erft frá föður þeirra, Jóni Þorsteinssyni. DI XIII, 121.

1633. Arnfinnur Jónsson selur sr. Gísla Brynjúlfssyni 20 hdr í jörðinni fyrir hálfan Hól. Jarðabréf, 197 Teigakot hjáleiga 1708. JÁM VIII, 239. Sennilega sama Teigakot og skráð er með Hvammi HV-282. Hólsgerði eyðihjáleiga og einnig var búið um tíma í Hólsseli auk þess sem hjónakorn byggðu sér bæ, Blómsturvelli, um 1883 en bjuggu þar stutt. Túnakort 1920; Ö-Hóll, 7; Ö-Hóll SPS, 1.

1708: „Túninu grandar lækur úr brattlendi sem ber á það grjót og leir í vatnavöxtum árlega. Engjar eru að mestu eyðilagðar fyri landbroti af örðum læk og grjóts og sands áburði, o er ei annað slægjuland heldur en það lítið sem skorið verður með smáblettum innan úr þessum skriðum.“ JÁM VIII, 367.

1841: „... erfið jörð og arðlítill í flestu tilliti.“ SSH, 117.

1920: Tún f. Hól og Hólsgerði 5 ha, garðar 7466m², skv. túnakorti. „Hólsdalur liggur vestan Oktana, og á jörðin þar land, gott og víðáttumikið, allt til heiðar. Tún er ræktað norðan Oxsans til merkja við Steinsá, og einnig fram með Svartá. Er það valllendisræktun að mestu.“ Húnaþing II, 201

HV-284:008 frásögn óþekkt

Samkvæmt Sigurjóni Stefánssyni og Jakobi Sigurjónssyni, heimildamönnum, eru tvö vörðubrot norðan í Hanskafelli. Skrásetjari gekk skipulega yfir svæðið án þess að verða þeirra var, um 10 km sunnan við bæ 001. Vörður eru uppi á Hanskafelli en þær voru utan þess svæðis sem hér var til skoðunar og líkast ekki um þær að ræða miðað við lýsingar feðganna.

Hættumat: ómetið

HV-284:010 Prestsvarða varða landamerki

A 471843 N 540465

Mynd 15: Prestvarða HV-284:010, horft til SSA.

„Prestsvarða heitir grjótvarða ein stór skammt fyrir ofan Teigabrúna á mótis við Ármótin.“ segir í örnefnaskrá Hóls. „Tveir miklir klapparásar, flatir að ofan, liggja hér meðfram dalbrúnunum, frá norðri til suðurs. Neðri ásinn heitir Prestvörðuás. Syðst á honum er varða, sem heitir Prestvarða.“ segir í örnefnaskrá Fossa. Prestsvarða er um 7 km suðaustan við bæ 001 og 1,6 km norðaustan við býli 026. Varðan er rétt utan við núverandi landamerkjagirðingu Hóls en var áður á merkjum milli Hóls og Fossa.

Varðan er á stórum en lítt grónum melhól, uppi á vesturbrún Svartárdals. Nokkuð gróið en slétt svæði er við melhólinn en gróðurhulan er þó ekki mikil við sjálfa fjallsbrúnina.

Varðan er mjög lítil. Hún er 0,7 m í þvermál og aðeins 0,4 m á hæð. Hún er hlaðin úr blöndu af smágrýti og flötu grágrýti sem er skófum vaxið.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Hóll, 3; Ö-Fossar, 2-3

HV-284:013_1 Hólssel þúst sel

A 469319 N 543002

„Hóls-sel heita gömul tóftarbrot að austanverðu við lækinn lítið eitt frammar en á miðjum framdalnum [Hólsdal]. Sagt er að þar hafi verið haft í seli frá Hóli til forna um afarlangt skeið og á fyrri hluta 19. aldar var búið þar, en um 1850 lagðist það í eyði og hefur ekki verið notað til neins síðan, enda sjást þar nú engin merki mannaþyngðar, nema litlar og löngu grónar bæjarrústir,“ segir í örnefnaskrá. Hólssel er um 3,6 km SSA af bæ 001. Minjasvæðið er um 26 x 14 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Það samanstendur af rústahóll 01 og tóftum 02-04.

Mynd 16: Hólssel HV-284:013_1 og tóft 013_2, horft til VSV.

Hólsdalur er þröngur mýrlendur dalur sem liggur NNV-SSA. Lækur rennur í hlykkjum um dalinn og er hann um 1-3

m frá minjunum. Grasi gróid svæði er næst læknum en þar upp af eru brattar, lynggrónar brekkur.

Hóll 01 er um 14 x 14 m að stærð og 1-1,2 m á hæð. Á hólnum er bæjartóft 02 en hóllinn sjálfur er að öllum líkindum myndaður af uppsafnaðri mannvist. Hóllinn er kafvaxinn grasi og er áberandi grænni en umhverfið.

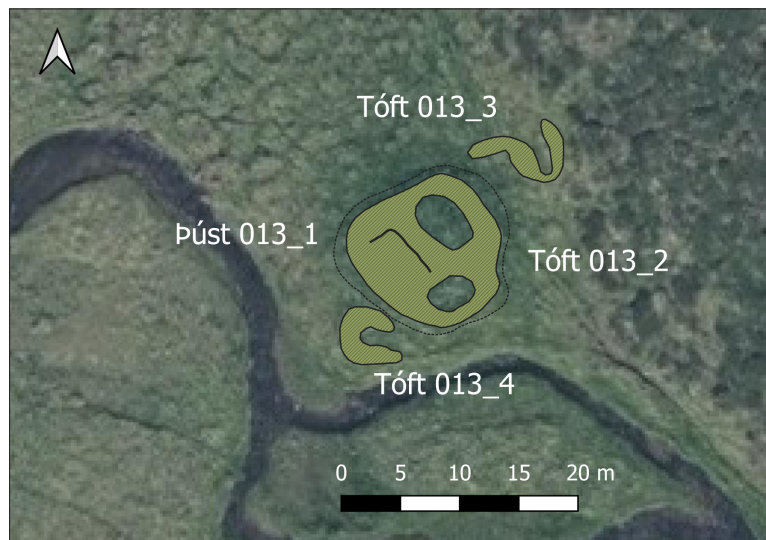
Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Hóll, 7

HV-284:013_2 tóft bústaður

A 469318 N 543002

Bæjartóft 02 nær yfir stærstan hluta hól 01. Hún er um 12,5 x 12 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Hún er kafvaxin grasi og er gróid yfir hleðslur en þó má finna fyrir grjóti á stöku stað. Líkt og hól 01 er tóftin áberandi grænni en umhverfið. Í tóftinni eru greinanleg tvö eða þrjú hól. Hólf I er í suðausturhluta tóftarinnar og er um 4 x 3 m að stærð (norðaustur-suðvestur). Hæð veggja að innan er um 30-40 cm. Hólf II er í norðvesturhluta tóftarinnar. Það er um 5 x 3,5 m að stærð (norðvestur-suðvestur) og er hæð veggja að innan um 30-50 cm. Enginn inngangur er greinilegur í hól I og II. Í vesturhluta tóftarinnar markar óljóst fyrir hólfi III en aðeins eru skýrt greinanlegar norðvestur- og norðausturhliðar hólfsins. Stærð hólfs III er um 5 x 2 m (norðvestur-suðaustur) og er hæð veggja að innanverðu um 30 cm. Hæð veggja tóftarinnar að utanverðu er um 30-50 cm.

Mynd 17: Uppmæling af Hólsseli HV-284:013.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

HV-284:013_3 tóft óþekkt

A 469328 N 543010

Tóft 03 er um 5 m norðvestan við hól 01. Hún er töluvert hlaupin í þúfur en virðist einföld, um

Mynd 18: Tóft HV-284:013_3, horft til norðurs.

5 x 5 m að stærð með op til norðvesturs. Út frá vesturhorni liggur garðlag um 3 m suðvesturs að hól I. Tóftin er grasi og lyngi gróin og sker sig lítið úr umhverfi hvað gróður varðar. Ekkert grjót er greinilegt í tóftinni. Breidd veggja er um 0,5-1,5 m og hæð um 20-30 cm. Miðað við útlit tóftarinnar er líklegra að hún tengist seljabúskap á svæðinu en 19. aldar búsetu.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

HV-284:013_4 tóft óþekkt

Mynd 19: Tóft HV-284:013_4, horft til VSV.

A 469313 N 542994
Tóft 04 er fast suðvestan við hól 01. Hún er um 5 x 4,5 m og snýr austur-vestur með op til austurs. Tóftin er nokkuð gengin í þúfur, grasi gróin og sker sig lítið úr umhverfi hvað gróður varðar. Ekkert grjót er greinilegt í tóftinni. Breidd veggja er um 1,5 m og hæð um 25-30 cm. Miðað við útlit tóftarinnar er líklegra að hún tengist seljabúskap á svæðinu en 19. aldar búsetu.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

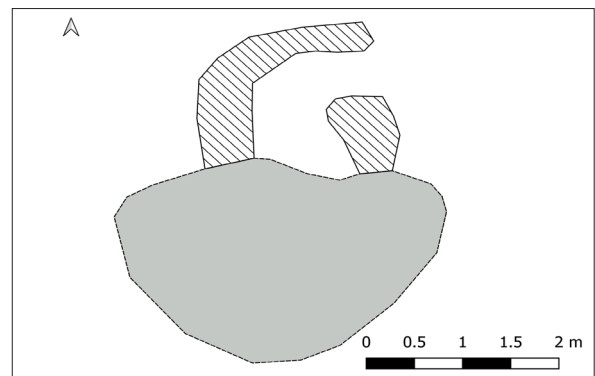
HV284:018_1 tóft smalakofi

Smalakofi 018_1 og varða 2 eru um 8,70 km SSA af bæ 001 og um 295 m til austan við smalakofa 030. Um 11 m eru á milli minjanna kofa 018_1 og vörðu 018_2 (VNV-ASA).

Mynd 20: Smalakofi HV-284:018_1, horft til VSV.

Minjarnar eru vestantil á háu melholti sem er að mestu ógróið. Ofarlega á holtinu er um 1 m hár steinn og er mosa- og lynggróinn blettur í kringum hann.

Mynd 21: Uppmæling af smalakofa HV-284:018_1.

Smalakofi 018_1 er hlaðin upp við norðurhlið steinsins. Hún er um 2 x 1,5 m stór og snýr austur-vestur. Op er norðarlega á austurhlið. Tóftin er grjóthlaðin og eru víðast 1-2 umför af grjóti í hleðslum en að hluta eru veggir hlaðnir úr hellugrjóti sem reist hefur verið upp á rönd. Hæð veggja er um 20-40 cm og breidd 30-50 cm. Grjót í hleðslum er skófum vaxið og gróið í botninn.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Mynd 22: Varða HV-284:018_2, horft til suðausturs.

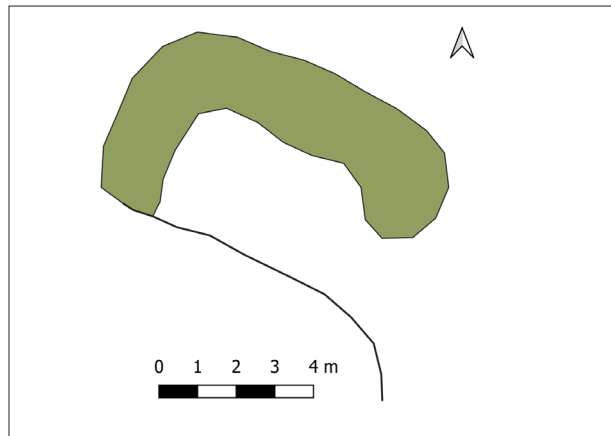
HV-284:018_2 varða óþekkt
A 471574 N 538414

Varða 02 er á melnum um 11 m VNV af smalakofatóft 01. Varðan er u.þ.b. ferhyrnd að grunnfleti, um 1 m í þvermál og 50 cm á hæð. Um 2 umför af grjóti eru í vörðunni og er hún hlaðin úr tiltölulega stóru grjóti, um 30-50 cm í þvermál.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

HV-284:026 *Blómsturvellir* tóft býli
„Eitthvað í kringum 1883 byggðu hjón bæ, hér um bil vestast og syðst í Hólsflá. Héttu þau Margrét og Jón Sigurðsson. Voru þau tæpt ár í kofa þessum, hrökkluðust ofan að Fossum síðari hluta vetrar. Sést greinilega fyrir rústum af kofa þeirra,“ segir í örnefnaskrá. Samkvæmt heimildarmanni, Sigurjóni Stefánssyni, nefndist bærinn Blómsturvellir og er tóftin illgreinanleg en greinanlegust á vorin þar sem hún grænkar fyrst. Blómsturvellir eru um 8,1 km SSA af bæ 001 og um 100 m suðvestan við Hólstjarnir. Suðvestan við Hólstjarnir er þýft mólendi, vaxið fjalldrapa og víði. Á stöku stað eru lág

A 471391 N 538907

Mynd 23: Uppmæling af býli HV-284:026.

Mynd 24: Blómsturvellir HV-284:026, horft til suðvesturs.

mel- og grjótholt og er tóftin norðaustan undir einu þeirra.

Tóft Blómsturvalla er afar óskýr á jörðu niðri og markar í raun skýrar fyrir minjunum á loftmynd en á vettvangi. Tóftin er þakin fjalldrapa og mjög gengin í þúfur. Hún um 8,5 x 5 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Op virðist vera á suðausturhlið. Á suðvesturhlið er aðeins innra byrði greinilegt og er hæð veggja þar um 30 cm, en á norðvestur- og norðausturhliðum er breidd veggja tæpir 2 m. Hæð veggja norðantil er um 15-20 cm.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda
Heimildir: Ö-Hóll SPS, 1

HV-284:028 gata leið

Mynd 25: Leið HV-284:028, horft til suðurs.

búpenings hafa ýkt umfang leiðarinnar.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

HV-284:029 hleðsla refagildra

Mynd 26: Refagildra HV-284:029, horft til suðurs.

hún var nýtt. Þetta er í raun stokkur hlaðin úr hellum sem nú eru fallnar saman.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

HV-284:030 tóft smalakofi

A 471881 N 538393

Smalakofatóft er á litlu holti um 8,8 km SSA af bæ 001 og um 290 m austan við smalakofa 028_01 sem er á stærra holti.

A 469810 N 542280

Greinileg gata er rétt austan við Hólslæg og vestan við Öxa, um 100 m sunnan við Hólssel 013. Leiðin hefur legið frá selinu og til suðurs eða verið á leið sem lá framhjá selinu og áfram til norðurs og suðurs. Ekki er ljóst hvar leiðin endaði en mögulega hefur hún legið upp á Eyvindastaðaheiði. Leiðin liggur um mosagróð svæði, ofarlega í brekku. Til austurs er mosagróð og þýft svæði.

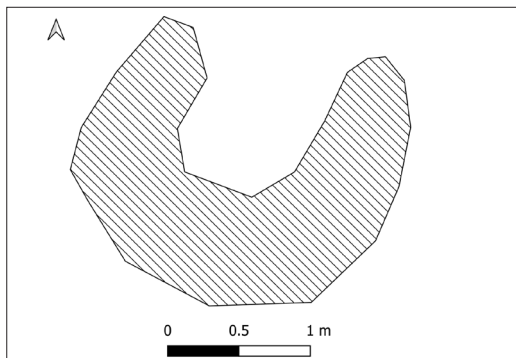
Á leiðinni sést ein alldjúp gata sem er 0,5 m djúp. Hún er 0,3-0,6 m breið og liggur nálega norður-suður. Leiðinni var fylgt á um 300 m löngum kafla innan úttekarsvæðis Blöndulínu 2020. Á loftmynd má sjá greinilega að leiðin náði lengra til norðurs og suðurs. Ekki er þó loka fyrir það skotið að lausaganga

A 470760 N 537459

Refagildra er NNA við Hanskafell, rúnum 1,2 km suðvestan við smalakofa 028 og um 9,3 km sunnan við bæ 001.

Gróin, þýft heiði. Mosi og lyng eru áberandi en inn á milli eru lækir og deiglend svæði.

Gildran er um 1,5 m að lengd, 0,3 m á hæð og 0,5 m á breidd. Hún snýr nánast norður-suður og er hlaðin úr hellum að mestu. Gildran er opin til norðurs, flöt hella virðist hafa verið efst í henni. Hún er fallin niður sem og aðrar hliðar hennar. Til suðurs er minna holtagrjót í hrúgu, tilgangur þess er í raun óviss. Mögulega var það notað til að loka gildrunni meðan

Mynd 27: Uppmæling af smalakofa HV-284:030.

Tóftin er á litlu og lágu melholti en umhverfis er mólendi.

Smalakofatóftin er C-laga, um 2 m í þvermál með op til norðausturs. Tóftin er grjóthlaðin, hleðslur eru að mestu hrundar en telja má um 2-3 umför af grjóti. Breidd veggja er um 60-80 cm og hæð um 20-40 cm. Grjót í hleðslum er skófum vaxið og gróið í botn.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

HV-284:031_1 varða samgöngubót
A 472007 N 538311

Varða 031_1 er um 9 km SSA við bæ 001 og 310 m norðan við vörðu 031_2. Mögulega tengist varðan leiðum HV-701:014 og HV-701:016 en gatnamót þeirra eru skammt sunnar. Vörður 031_2-4 eru í beinu framhaldi af þessari, nokkuð austan við þjóðleiðirnar og geta mögulega verið vísbending um aðra óþekkta leið.

Á þessum slóðum er gróið og deiglent svæði en nokkuð er um hálfgróna melhóla og er varðan ofarlega á einum þeirra.

Varðan er 2,5 x 1,5 m að stærð og 0,9 m há. Hún er hlaðin úr fremur stæðilegu grjóti og virðist sem grjóti hafi verið hrúgað saman fremur en hún sé vandlega hlaðin. Grjótið efst á vörðunni er mosa- og skófum vaxið.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

HV-284:031_2 varða samgöngubót
Vörðubrot 031_2 er rúmum 300 m sunnan við vörðu 031_1 og um 55 m norðvestur af Vesturheiðarvegi 734. Varðan er á hálfgrónum melhól en umhverfis er mólendi. Hún er að mestu hlaðin úr hellugrjóti en er hrunin og er grjót dreif umhverfis um 2 x 1,5 m að stærð (norðaustur-suðvestur). Mest standa um 3 umför af, um 15 cm á hæð. Grjótið í vörðunni er skófum vaxið.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Mynd 28: Smalakofi HV-284:030, horft til suðurs.

Mynd 29: Varða HV-284:031_1, horft til NNA.

A 472044 N 538006

Mynd 30: Varða HV-284:031_2, horft til suðvesturs.

HV-284:031_3 varða samgöngubót

A 472003 N 537750

Varða 031_3 er 260 m sunnan við vörðu 031_2, fast vestan við Vesturheiðarveg 734. Hún er á melhól í lágri brekku sem hallar til norðausturs. Lyng og mosi er ríkjandi, Varðan er hlaðin á um 0,3 m háum

Mynd 31: Varða HV-284:031_3, horft til NNV.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

HV-285 Steiná

1708: 40 hdr. Bændaeign. Bænhús var á jörðinni. JÁM VIII, 365. 1847: 40 hdr. Bændaeign. Sýslumaður telur dýrleikann 30 hdr, en 10 hdr í hjáleigunni Steinárgerði (Stauragerði). JJ, 239.

1486: Jarðarinnar getið í bænhúsaskrá. DI V, 352

1505: Ásgrímur Þorbjarnarson dæmur til að borga Guðmundi Indriðasyni á Steiná

þá peninga sem hann hafði haldið frá Ingibjörgu Illugadóttur, konu Guðmundar. DI VII, 792.

1520: Gjafabréf Gottskalks biskups Nikulássonar til Hóladómkirkju. "Steina. xxx c." DI VIII, 731.

1525: Jörðin er eign Hóladómkirkju. DI IX, 302.

1550: Steiná er á lista yfir jarðir sem seldar voru frá Hóladómkirkju í tíð Jóns biskups Arasonar. DI XI, 872. Sbr. 1552, DI XII, 460.

Stauragerði eyðihjáleiga 1708. JÁM VIII, 366. Jörðinni hefur verið skipt í þrjú býli Steiná I-III. Steiná II var stofnað árið 1960 en Steiná III árið 1959. Húnaþing II, 198-200.

1708: "Túninu grandar vatn úr brattlendi, sem grefur sig undir völinn og verða af þessu holgryfjur allvíða, þegar grasrótin dettur niður, og stundum í vatnagangi, þá spýtir sama vatn upp þessum gryfjuholtum leir og sandi út um völinn til stórskaða. Engjar eru allar eyðilagðar byri vatnagangi og leirs og grjóts skriðum og sumpart jarðföllum." JÁM VIII, 366 1841: "Þar er fyrirtaksjörð að heyskap og landkostum öllum, landrými mikið." SSH, 117.

1920: Tún 7 ha, garðar 7898m², skv. Túnakorti. "Breiðir það [túnið] sig sunnan lækjar allt að Hólstúni, og út undir merki að norðan, en hefur nú verið skipt milli býlanna. Er það bæði af valllendi og mýri." Húnaþing II, 198

HV-285:017 hleðsla óþekkt

A 466763 N 545855

Hleðsla er í fremur djúpum hvammi, um 30 m austan við sel 020 og um 1,5 km suðvestan við bæ 001. Steinárlækur rennur í um 5 m djúpu, fremur víðu og hlykkjóttu gili á milli hleðslunnar og selsins, ekki er víst að þessar minjar séu samtíða.

jarðföstum kletti. Hún er um 1 m á hæð og hlaðin úr um 10 hellum auk nokkurra smærri steina. Hellurnar eru skófum vaxnar.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

HV-284:031_4 varða samgöngubót

A 471798 N 53752

Varða 031_4 er 300 m suðvestan við vörðu 031_3. Hún er nyrst á klapparholti eða ás og lækur rennur skammt vestan hennar. Annars er þarna lyngi - og kjarrivaxin heiði. Varðan er á klöpp, berar klappir eru suðaustan hennar. Hún er 0,8x0,8 m á stærð og 0,7 m á hæð. Það má sjá fimm umför af grjóti í henni og er það skófum vaxið.

Mynd 32: Varða HV-284:031_4, horft til norðurs.

Steinárlækur rennur N-S, hleðslan er í bogadregnum hvammi fast austan hans. Hvammurinn afmarkast af um 5-8 m melbrún til allra átta nema vesturs, þar er lækurinn. Um 1 m er niður að læknum. Melur er efst í brekkunni en gras eftir því sem neðar dregur.

Hleðslan er bogadregin, 17x3,5 m að stærð og tekur lögunin hennar mið af hvamminum. Hún er 0,5 m á hæð og algróin. Svo virðist sem á milli hleðslunnar og brekkunnar sé gamall vatnsfarvegur, mögulega manngerður. Milli hleðslunnar og lækjarins er slétt síðan svæði. Mögulega er um einhverskonar fyrirhleðslu að ræða en hlutverkið er enn óþekkt.

Hættumat: engin hætta

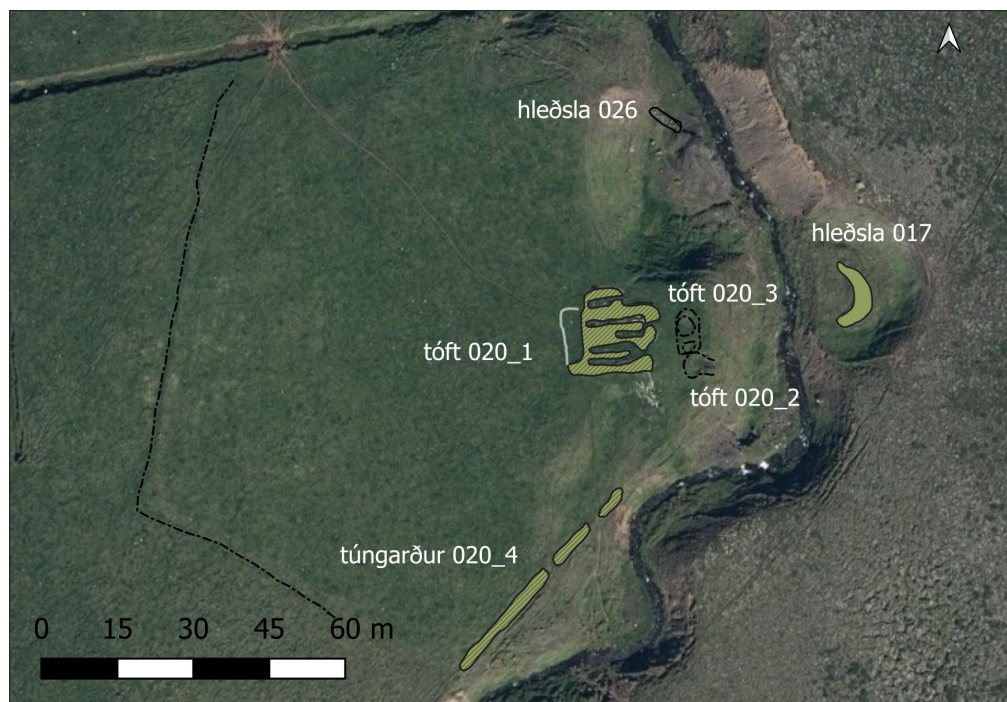
Mynd 33: Hleðsla HV-285:017, horft til suðurs.

HV-285:020_1 *Steinársel* tóft beitarhús

A 466717 N 545852

„Fast ofan við klettinn koma saman tveir lækir, sem mynda Steinána, Króksfláarlækur úr SV og V, en Steinárlækur úr V ofan hjá Seli (Steinárseli). Við Steinárlækinn skammt ofan lækjamótanna koma tveir klettir andspænis hvor öðrum, kallast þar Hlaup [...]. Um 300-400 m upp frá Hlaupi er Selið norðan við Steinárlækinn, þar beygir lækurinn til S, svo í V og síðan fram og vestur á Flár,” segir í örnefnaskrá. Steinársel er um 1,5 km suðvestan við bæ 001 og 50 m vestan við tóft 017. Tóftir 20_1, 020_2 og 020_3 auk túngarðs 020_4 eru þarna á svæði sem er 90 x 80 m að stærð og snýr VNV-ASA. Beitarhúsatóft 020_1 er vestan við gilbrún Steinárlækjar og er á sléttu og deiglendu svæði sem er vel gróid. Til norðvesturs er framræsluskurður.

Tóft 020_1 er mögulega seltóft en hefur verið nýtt sem beitarhús á einhverjum tímapunkti. Tóftin er austarlega á svæðinu, er 18 x 17 m að stærð og snýr austur-vestur. Veggir eru grjót- og torfhlaðnir og eru 0,2-0,6 m á hæð, suðurhliðin er einna hæst. Tóftin er nokkuð gróin en 3 umför af stæðilegu grjóti sjást í norðurhlið tóftarinnar. Hún skiptist í fjögur hólf sem öll sjást enn. Hólf 1 og 2 eru fjárhús með opum á miðri

Mynd 34: Steinársel HV-285:020 auk nálægra minja.

Mynd 35: Beitarhús HV-285:020_1, horft til VSV.

eru aðeins 0,2 m á hæð og við það að hverfa undir gróður.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Steiná, 3

HV-285:020_2 tóft óþekkt

Mynd 36: Tóft HV-285:020_2, horft til austurs.

en hólfin eru greinileg sem niðurgröftur. Engin op sjást á yfirborði. Hólf 1 er NNV. Það er um 2,5 m í þvermál, 0,5 m djúpt með aflíðandi hliðar. Hólf 2 er 2 m SSA, er 2 m í þvermál, með grónar og aflíðandi hliðar. Hlutverk tóftarinnar er óþekkt en mögulega var hún sambyggð tóft 020_2. Sé tekið mið af lögun tóftarinnar var þetta mögulega sjálft seltóftin.

Hættumat: engin hætta

HV-285:020_4 garðlag túngarður

A 466711 N 545813

Túngarður 020_4 afmarkar tún við selið til allra átta nema austurs, þar var gil Steinárlækjar látið ráða. Garðurinn

austurhlið. Hólf 1 er syðst, 10,5 x 4,5 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Rof er á suðurhlið tóftarinnar og þar sést vel hlaðinn torfveggur. Garði liggur eftir endilöngu hólfinu, alveg gróinn. Hólf 2 er 2 m norðan við hól 1. Það er 11 x 4 m að innanmáli og snýr eins og hól 1. Garði liggur eftir hólfinu endilöngu og þar sést í 2 umför. Suðurhlið hólfsins er fallinn og gróið vel yfir. Hólf 3 er norðvestast í tóftinni. Það er 4,5 x 1,5 m að innanmáli og snýr ANA-VSV með opi á miðri ANA-hlið. Hólf 4 er vestast í tóftinni. Það er fallinn hlaða sem síðan hefur gróið yfir og er illgreinileg. Hún er 11 x 3,5 m að innanmáli og snýr þvert á tóftina. Veggir

A 466733 N 545847

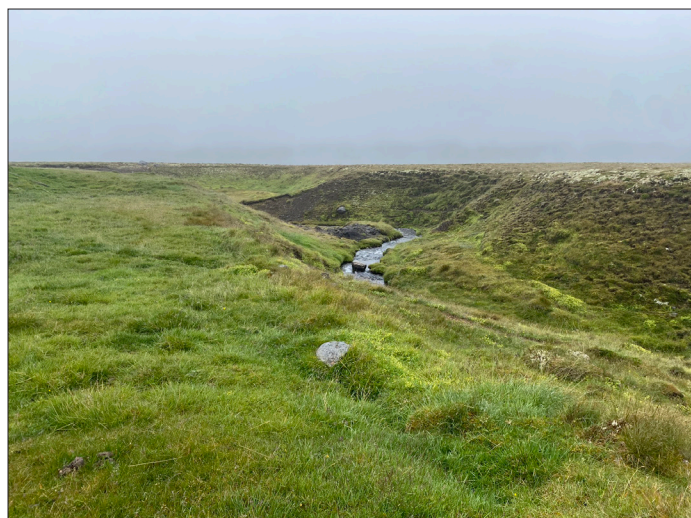
Niðurgrafinn tóft 020_2 er um 9 m ASA við seltóft 01. Tóftin er 5 x 4 m að stærð og snýr austur-vestur. Hún er grafinn inn í brekku til vesturs, er 0,7 m djúp og með aflíðandi hliðar. Smá grjót sést í hliðunum en engin greinileg umför. Op er á tóftinni á miðri austurhlið, að Steinárlæk.

Hættumat: engin hætta

HV-285:020_3 tóft sel

A 466732 N 545853

Tóft 020_3 er um 5 m NNV við tóft 020_2. Hún er 8,5 x 3,5 að stærð, snýr nálega norður-suður og er sennilega tvískipt. Engar greinilegar vegghleðslur sjást lengur

Mynd 37: Tóft HV-285:020_3, horft til norðurs.

afmarkaði svæði sem er 110 x 100 m að stærð og snýr nálega austur-vestur. Túngarðurinn er greinilegur til suðausturs, er um 50 m á lengd og liggur þar norðaustur-suðvestur. Túngarðurinn er torf- og grjóthlaðinn, er 0,8 m hár en þó sjást rof í honum hér og þar. Garðurinn er vel gróinn en þó glittir í stæðilegt grjót víða í hleðslum en ekki hægt að telja umför. Til SSV og vesturs sést garðurinn sem 0,3 m djúp dæld. Hann er greinilegur þar á um 35 m löngum kafla og liggur VNV-ASA, beygir þaðan til norðurs, sést halda þar áfram á um 70 m löngum kafla en hverfur allra nyrst við framræsluskurð. Engin norðurhlið er greinileg á túngarðinum og hefur sú hlið líklega lent undir skurðinum.

Hættumat: engin hætta

Mynd 38: Túngarður HV-285:020_4, horft til vesturs.

HV-285:021_1 *Péturstóftir* tóft óþekkt

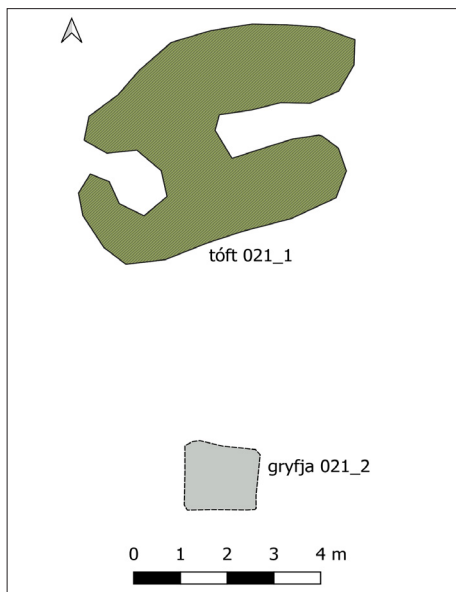
A 466515 N 545829

“Vestur af Selinu [020] og suður af Einbúa voru tóftir, áberandi á fyrri árum Stefáns [Sigurðssonar (1907-2000)], Péturstóftir,” segir í örnefnaskrá. Péturstóftir eru um 1,7 km suðvestur af bæ 001 og um 200 m vestur af Steinárseli 020. Um 5 m sunnan við tóft 020_1 er dæld 021_2. Fast sunnan við dæld 02 er grasi gróinn blettur sem er lítið einn grænni en umhverfið en ekki markar skýrt fyrir minjum.

Minjarnar eru á aflöngu, grónu klettaholti sem liggur norður-suður. Um 2 m hátt

Mynd 39: Tóft HV-285:021_1, horft til suðurs.

Mynd 40: Uppmæling af Péturstóftum HV-285:021.

klettabelti er austantil á holtinu. Skurður liggur meðfram holtinu austantil og hefur svæðið handan skurðarins að hluta verið sléttað í tún, en er komið í órækt. Mólendi er vestan klettaholtsins.

Tóft 021_1 er um 7 x 4,5 m að stærð og snýr ANA-VSV. Hún er tvískipt og er stærra hólfið austar, um 2,5 x 1 m að stærð (ANA-VSV), opið til ANA. Minni hólfið er í vesturhluta, um 1,5 x 1 m að stærð (NNV-SSA), og virðist op vera á hólfinu til norðvesturs. Hæð veggja er um 20-40 cm. Tóftin er að mestu gróin grasi og mariustakk en víða sést skófum vaxið grjót.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Steiná, 3

HV285:021_2 dæld óþekkt

Mynd 41: Dæld HV-285:021_2, horft til austurs.

Péturstóftum 021, nærri vélgröfnum skurði.

Þar sem skotbyrgið var er grasi vaxið svæði afmarkað af Steinárlæk til austurs en af skurðum á öðrum hliðum. Austari tveir þriðju hlutar svæðisins hafa verið sléttaðir í tún en eru komnir í órækt.

Ekki sjást merki um skothúsið á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Steiná, 3

HV-285:023 varða óþekkt

Mynd 42: Varða HV-285:023, horft til NNA.

HV-285:024 Beinavarða varða landamerki

„Merki höfðu áður verið rakin í Fálkhól, þaðan liggja þau kippkorn suður í Beinavörðu, sem er þar á mel og þaðan í Hnappapýfishæð. merkin stefna þarna því nær í hásuður. Í ási rétt norðaustur af Beinavörðunni er vörðubrot nefnt Þórðarvarða [025], engar sagnir eru af því.“ segir í örnefnaskrá Steinár. „Austurmerki: Úr áðurnefndri vörðu á há-Þrælsfelli bein stefna í Beinavörðu á Miðásunum [...]. Á Miðásunum, fyrir miðjum Norðurflám, er svokölluð Beinavarða. Þetta er grjótdyngja frekar en varða (nú í seinni tíð). Við vörðu þessa varð úti á seinni hluta 19. aldar maður að nafni Guðmundur Pálsson frá Mælifellsá í Skagafirði. Varða þessi er efalaust upphaflega hlaðin til viðvörunar um dý það, er gengur frá Miðásunum og út og í Norðurflánnar. Dý þetta nefnist Beinavörðudý. Þetta er án alls efa

A 466516 N 545822

Dæld 021_2 er um 5 m sunnan við tóft 02_1. Hún er ferhyrnd, um 1,5 m í þvermál og 20 cm á dýpt. Hlutverk hennar er óþekkt.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

HV-285:022 heimild um skotbyrgi

A 466591 N 545801

“Vestur af Selinu [020] og suður af Einbúa voru tóftir, áberandi á fyrri árum Stefáns [Sigurðssonar (1907-2000)], Péturstóftir [021]. Við tóftina byggði Stefán sér skothús til refaveiða,” segir í örnefnaskrá. Samkvæmt heimildarmanni, Sigurjóni Stefánssyni, er skothúsið horfið í tún. Nákvæm staðsetning skothússins er ekki þekkt en það hefur verið um 1,7 km suðvestur af bæ 001 og um 70 m austur af

A 466472 N 545576

„Ofan við Einbúadrag er Byrgisás norðarlega á honum er áðurnefnd Byrgisvarða, [013] en önnur varða er sunnan og ofan við Selið [020].“ segir í örnefnaskrá. Varðan er um 1,9 km suðvestur af bæ 001 og um 370 m suðvestur af Steinárseli 020.

Varðan er á lágum melás, yngmói er umhverfis hann.

Varðan er fornleg, um 1 m í þvermál, 30 cm á hæð og eru 2-3 umfór af grjóti í hleðslum. Grjótdreif er í kringum vörðuna. Varðan er gróin í botninn og er grjótið í vörðunni vel skófum vaxið.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Steiná, 4

A 466246 N 543560

hættulegasta dý í landi Bollastaða, og hafa ófáar skepnur borið þar beinin,” segir í örnefnaskrá Bollastaða. Beinavarða er um 3,75 km suðvestur af bæ 001 og um 3,3 km suðaustur af bæ á Bollastöðum HV-275, um 2 m vestan við merkjagirðingu (Bollastaðamegin).

Varðan stendur á grónum mel. Gaddavírsgirðing er á merkjum og eru olíutunnur til styrkingar girðingarinnar rétt við vörðuna.

Varðan er hlaðin ofan á stóran stein, um 80 cm á hæð. Hún er að mestu grasi gróin þúst, um 1-1,5 m í þvermál og um 40 cm á hæð, en þó glittir í grjót á einum stað.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Steiná, 4; Ö-Bollastaðir, 1, 10

Mynd 43: Beinavarða HV-285:024, horft til norðurs.

HV-285:025 Þórðarvarða varða óþekkt

A 466246 N 543560

“Merki höfðu áður verið rakin í Fálkhól, þaðan liggja þau kippkorn suður í Beinavörðu [024], sem er þar á mel og þaðan í Hnappaþýfishæð. [M]erkin stefna þarna því nær í hásuður. Í ási rétt norðaustur af Beinavörðunni er vörðubrot nefnt Þórðarvarða, engar sagnir eru af því,” segir í örnefnaskrá. Þórðarvarða er um 3 km suðvestan við bæ 001 og 830 m NNA við Beinavörðu 024.

Þórðarvarða er á aflöngum ás sem er á kafi í kjarrgróðri. Umhverfis ásin er nokkuð mýrlent, sérstaklega austan og vestan við ásin.

Varðan er á hæsta stað ássins, fyrir miðju, og hún sést vel víða. Varðan er 1,5 x 1 m að stærð, 0,6 m á hæð og snýr austur-vestur. Varðan er mjög gróin en sunnan til, í neðri hluta hennar glittir í stæðilegt grjót.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Steiná, 4

HV-285:026 hleðsla vörslugarður

A 466727 N 545897

Grjóthlaðin hleðsla er 1,4 km suðvestan við bæ 001 og 50 m NNA við sel 020_01. Hleðslan er sennilega á mörkum þess að teljast til fornleifa en fær að njóta vafans. Hleðslan er í grónu gili Steinárlækjar, milli melhóls sem er í miðju gili og að vesturbakkanum.

Svæðið umhverfis hleðsluna er mjög gróin en greinilega gamall árfarvegur. Steinárækur rennur nú rétt austan við hleðsluna.

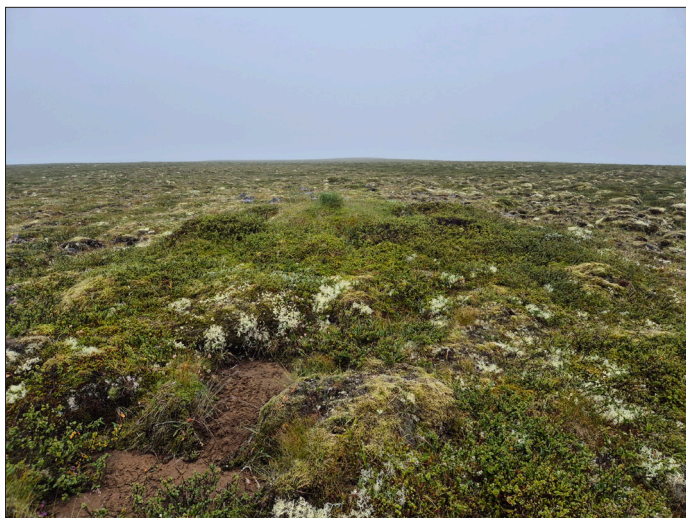
Stíflan er 7 m löng, 1,5 m á breidd og liggur VNV-ASA. Hún er grjóthlaðin, 1 m há og hlaðin úr stóru grjóti og má telja allt að 3 umför. Víða er þó eins og grjóti hafi aðeins verið hrúgað saman frekar en hleðslu. Nokkuð grjót er kringum hleðsluna sem líklega hefur tilheyrt henni áður. Mögulega er um stíflu að ræða en líklegra er að þetta sé hluti af túngarði 020_4.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Mynd 44: Hleðsla HV-285:026, horft til suðurs.

HV-285:027 tóft heystæði

Mynd 45: Heystæði HV-285:027, horft til suðurs.

Tóftin er nánast ferhyrnd og er um 4,3x4,3 m að stærð. Inn í henni er þúst, (0,2 m á hæð) og þar glittir í einn stein. Annars eru veggir 0,2-0,3 m á hæð, algrónir lyngi og mosa. Þeir eru enn fremur stórpýfðir. Tóftin er opin til suðurs.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

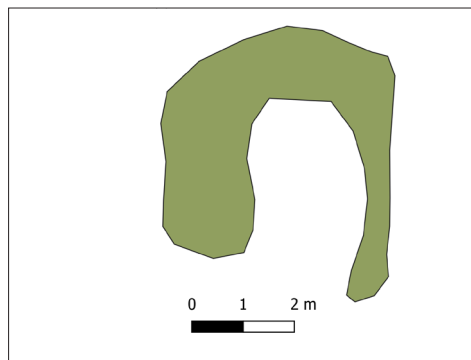
HV-285:028 gata leið

Mynd 47: Leið HV-285:028, horft til austurs.

A 468138 N 543250

Heytóft er um 2 km austan við Beinavörðu 024 og 3,8 km sunnan við bæ 001, uppi á heiðinni. Mastur er um 850 m sunnar. Heystæðið er á fremur flatlendu svæði skammt vestan við Skínanda HV-701:001. Tóftin er á mel og rís líkt og gróin stallur upp úr honum. Mosi og lyng eru ríkjandi en víða glittir í mold og rof í gróðurþekjunni.

Mynd 46: Uppmæling af tóft HV-285:027.

A 466886 N 545838

Götur sjást liggja að seli 020 úr austri, á milli Króksfláarlækjar að austan og Steinárlækjar til vesturs. Leiðin var ekki skoðuð frekar enda utan úttektarsvæðis 2024.

Stórpýfð, gróin heiði.

Göturnar voru raktar á 230 m löngum kafla á milli giljanna. Leiðin er greinileg, um 0,5 m á breidd og mold er í borni hennar. Einungis ein rás er greinileg á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

HV-701 Fornleifar á fleiri en einni jörð

HV-701:001 Skínandavegur vegur leið

A 468034 N 542553

Í örnefnaskrá Hóls segir: „Háavarða [HV-284:009] heitir gamalt vörðubrot skammt fyrir ofan ytri enda Háubrekku. Um hana liggur merkjalína Hóls og rétt hjá henni er Skínandavegur.“ Í örnefnaskrá Evindarstaðaheiði segir: „Segja sumir, að það heiti Skínandi, og hét áður var ætíð nefnt svo, ef menn

fóru veginn suður eða norður, að út eða suður Skínanda.“ Leiðarinnar er einnig getið í örnefnalýsingu Steinár. Þar segir: „Þaðan liggur laut upp að Skínanda, en það er fornt heiti á götunum fram að Galtará. Ruddi vegurinn nú er um það bil á sama stað.“ Skínandavegur liggur frá túnunum við Steiná HV-285 og til suðurs að Sellandi þar sem hann sameinast veginum [HV-701:015] upp á Eyvindastaðaheiði. Hægt er að rekja hann alla leið á loftmynd. Skínandavegur voru reiðgötur en seinna voru þær ruddar með ýtu og búinn til sá moldarvegslóði sem nú sést. Vegurinn fer yfir lyngi-, mosa- og grasvaxin svæði en á milli eru gróðurvana svæði.

Mynd 48: Skínandi HV-701:001, horft til norðausturs.

Vegurinn er yfir 9 km langur en sést yfirleitt á úttektarsvæðinu sem 2-3 m breiður moldarslóði með bílförum. Hann myndar eilítla dæld í landslaginu sem er 0.2 m á dýpt. Hér og þar sjást reiðgötur við slóðann, á einum kafla klofna og tvær útgáfur leiðarinnar sjást. Mögulega lágu vestari götunar að Steiná HV-285, þær eru um 500 m vestar en malarlóðinn og sjást vel á loftmynd. Líklega lágu eystri göturnar að Hóli HV-284, á sama stað og malarlóðinn.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Hóll, 11; ö-Eyvindarstaðaheiði, 8; Ö-Steiná, 4

HV-701:014 gata leið

A 471740 N 538113

Götur liggja austur-vestur yfir sunnanverðan Steinárháls. Austast sést leiðin um 800 m vestur af Fossum HV-278 og um 270 m vestur af Vesturheiðarvegi 734. Leiðin lá líklega til vesturs frá leið HV-701:016 í Svartárdal að leið HV-701:015 í Blöndudal en leiðin hverfur um 520 m áður en komið er að þeirri leið, um 90 m norður af eystri hól Tvíhóla HV-275:040_01.

Mynd 49: Leið HV-701:014, horft til vesturs.

Göturnar liggja um mólendi með lágum melholtum á stöku stað. Hólslækur rennur til norðvesturs austan við miðjan hálsinn og fylgja göturnar honum að hluta.

Leiðin var athuguð á vettvangi austast í landi Hóls HV-284. Þar sjást 2-3 götur á um 3-5 m breiðu svæði. Göturnar eru um 30-60 m á breidd og jafndjúpar. Mold er í botni gatnanna. Þegar vestar dregur er víðast aðeins greinileg ein gata en á loftmynd má rekja göturnar alls um 4,68 km langa leið.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

HV-701:015 heimild um leið

A 467248 N 537294

“Ofan við beitarhúsin [í landi Bollastaða] hækkaði landið nokkuð og verða þá fyrst melhólar nokkrir austan við reiðgöturnar, og nefnast þeir Selhólar. Neðan þeirra er vallendissvæði, og sér þar til rústa [HV-

Mynd 50: Eldri vegur sést vestan við núverandi malarveg á köflum. Hann er líklega á sama stað og eldri reiðgötur HV-701:015. Horft er til suðurs á myndinni.

meðfram núverandi slóða á köflum.

Heimildir: Ö-Bollastaðir, 10; Sigurður Líndal og Stefán A. Jónsson, 19; Guðmundur Jósafatsson, 12
Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

HV-701:016 Heiðarvegurinn gata leið

Mynd 51: Heiðarvegurinn HV-701:016, horft til suðvesturs.

Tjaldhól við Blönduvöð, ...“ Í bókinni Húnaþing 1 kemur m.a. fram að úr Svartárdal og Blöndudal lágu leiðir, fram heiðarnar og sameinuðust Stórasandsleið eða Kjalvegi. Hér er átt við Heiðarveginn og um sömu leið að ræða í öllum heimildum. Hluti leiðarinnar var tekin út vegna hugmynda um vindmyllur á Eyvindastaðaheiði 2024, skammt austan við Hanskafell að Fossum.

Austan við Hanskafell er stórþýfð heiði og hálfgrónir melhólar. Þar eru ílangir ásar, lækjardrög og mýrar.

Vesturheiðarvegur (nr. 734) liggur á svipuðum slóðum og Heiðarvegurinn þegar komið var upp svokallaðan Sneiðing í landi Fossa og því sést ekkert lengur til gömlu leiðarinnar. Hún sést hins vegar sunnan við leið 014, þar hlykkjast hún vestan við Litlaflóalæk og sést allt að á merkjum jarðanna Hóls og Fossa sunnan við Hanskafell. Þar hverfa göturnar aftur og Vesturheiðarvegur liggur þar á sama stað. Leiðin er greinileg á tæplega 2 km löngum kafla og hlykkjast norður-suður. Hún er víða óskýr, heiðin

275:039],» segir í örnefnaskrá Bollastaða. Í bókinni Húnaþing 1 kemur m.a. fram að úr Svartárdal og Blöndudal lágu leiðir, fram heiðarnar og sameinuðust Stórasandsleið eða Kjalvegi. Í Árbók Ferðafélags Íslands frá 1988 segir: „Þeir sem á Skagfirðingaveg fóru úr Húnavatnsþingi austan Blöndu, munu stundum hafa farið fram Blöndudal austan ár og lagt upp frá Bollastöðum. Komu þeir á veginn frá Fossum [016] ...“ Leiðin er sýnd á Uppdrætti Íslands og liggur eftir austurhlíð Blöndudals, frá Bollastöðum upp á Eyvindarheiði. Hún sameinast leið 016, sunnarlega í landi Rugludals HV-277.

Götunarerulíklegaásamastað og núverandi malarvegur upp Eyvindarstaðaheiði gerir nú. Lítil ummerki gömlu reiðgátanna sjást nú en eldri, ruddur vegur sést

A 472120 N 538353

“Brattur rani er norðan við gilið norður að Bæjarlækjargili. Kallast þessi hryggur Sneiðingur. Upp Sneiðing er ævaforð hestagata þeirra, er fara frá Fossum [HV-284] inn Eyvindarstaðaheiði,” segir í örnefnaskrá. “Litliflóí. Heitir Fláarblettur einn lítill austur undir miðju Hanskafelli. Hann er víða grösugur, en illur yfirferðar og fram með honum að vestan liggur heiðarvegurinn.” segir í örnefnaskrá Hóls HV-284. Í Árbók Ferðafélags Íslands 1988 kemur fram að tvær leiðir hafi verið fjölfarnar úr Skagafirði inn á Stórasandsleið. Þar stendur: „Önnur þeirra lá frá Stóra-Vatnsskarði, fram Valadal um Bergsstaðasel að Hvammi í Svartárdal, þaðan fram dalinn að Fossum. Frá Fossum var síðan farinn Heiðarvegurinn inn að

er stórpýfð og paldrarnir grónir. Ein rásin er einna greinilegust en í víða má sjá 5-10 slíkar, þær eru þó grónari. Það sést nokkurs konar lág þar sem leiðin lá, á köflum er mold í botni hennar.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Fossar, 4; Ö-Hóll, 1; Sigurður Línal og Stefán A. Jónsson, 19; Guðmundur Jósafatsson, 12

Mynd 52: Horft yfir Steinárháls til norðurs. Myndin er tekin í landi Hóls, í norðurhlíðum Hanskafells.

5. Niðurstöður

Fornleifaskráning vegna Blöndulundar, vindorkuvers á Steinárhálsi, var gerð innan 53 km² svæðis sem náði til sjö lögbýla í Blöndudal og Svartárdal, í sveitarfélaginu Húnabyggð. Dalirnir eru austastir húnvetnsku dalanna og báðir djúpir og þröngir. Lítið er um undirlendi og eru þeir báðir víða grónir upp á brúnir. Steinárháls er norðan við svokallaða Eyvindarstaðaheiði, á milli dalanna. Úttektarsvæðið er fjarri heimatúnum bæjanna og er alfarið í úthögum, uppi á heiðinni/hálsinum milli dalanna tveggja. Suðvesturhluti svæðisins, sem áður tilheyrði Rugludal er nýttur sem afréttur. Aðeins var farið á staði þar sem þekktar minjar voru og engin svæði tekin út með skipulegum vettvangsgöngum í þetta sinn. Samtals voru skráðar 43 fornleifar á 30

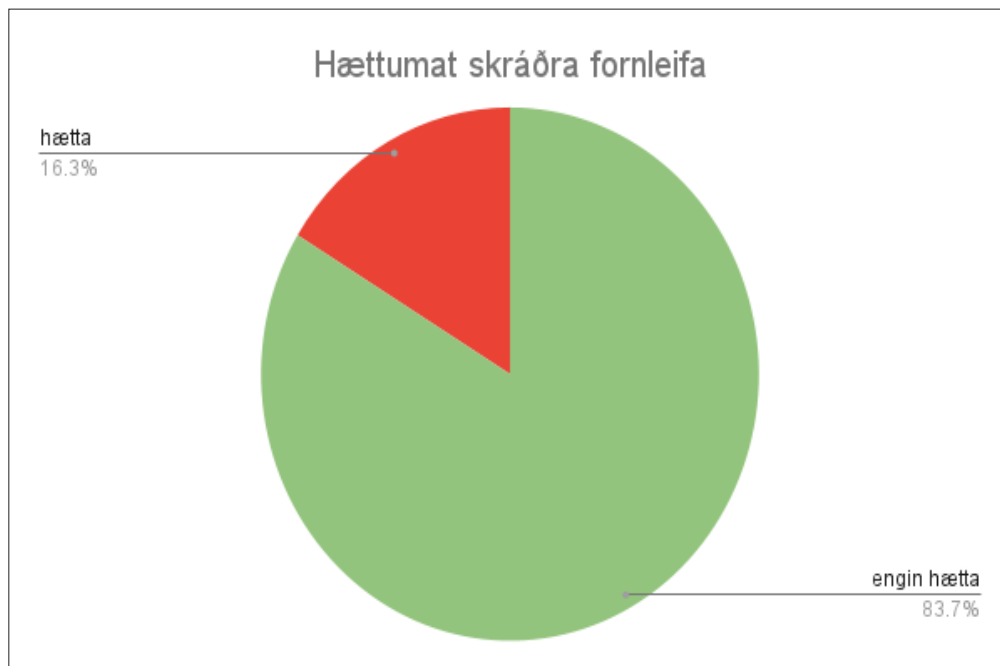

Mynd 53: Yfirlitskort af skipulagssvæðinu. Skráðar fornleifar eru sýndar með hvítum punkti en leiðir með rauðri punktalínu. Línukostur A1 er fjólublár og liggur þvert í gegnum norðurhluta svæðisins.

minjastöðum innan fjögurra lögbýla auk leiða sem flokkast sem fornleifar á fleiri en einni jörðu í þessari skráningu. Þrjár af fornleifunum voru þekktar úr eldri skráningu frá árinu 2020 sem gerð var vegna Blöndulínu 3.

Til að setja niðurstöður fornleifaskráningar á tilteknu svæði í samhengi er nauðsynlegt að þekkja sögu byggðar þar. Mikið af rituðum heimildum er til um byggðina í Bólstaðahlíðarhreppi, sem dalirnir tilheyrðu báðir áður, og úr þeim má fá vísbendingar um aldur byggðarinnar og grófa mynd af þróun hennar. Bænhús voru bæði á Hóli og Steiná í Svartárdal en staðsetning kirkna og bænhúsa gefur vísbendingu farna byggð sem yfirleitt er talin reist mjög skömmu eftir kristnitöku. Staðsetning þessarra bænhúsa leiðir að því líkum að búseta hafi verið komin á fyrstu öldum Íslandsbyggðar sunnarlega í Svartárdal. Bærinn Fossar byggist upp á selstöðu í þrætulandi bæjanna Bergsstaða og Kóngsgarðs, og er fyrst getið árið 1708. Flestra hinna jarðanna, bæði í Blöndu- og Svartárdal, sem hér koma við sögu, er getið á 13. – 15. öld utan Sellands sem líklega er byggt upp á gamalli selstöðu, annað hvort frá Bollastöðum eða Rugludal. Ítarlegri samantekt á byggðasögu jarða í Bólstaðahlíðarhreppi, m.a. þeirra jarða sem hér koma við sögu er í skýrslu Fornleifastofnunar frá 2001.²

Allar fornleifarnar sem skráðar voru teljast vera í hættu vegna fyrirhugaðra framkvæmda (sjá mynd 54). Á síðari stigum verður hättumatið endurskoðað og líklega verða einhverjar fornleifar þá í mikilli hættu meðan engin hætta mun steðja að öðrum. Ekki er búið að ákveða staðsetningu vindmyllanna, fjölda þeirra eða vegstæði innan vindorkuversins, niðurstöður úr þessari skráningu vera m.a. notaðar við þá vinnu. Ljóst er að í mörgum, ef ekki öllum tilfellum ætti að vera mögulegt að hlífa þekktum minjum við raski í tengslum við framkvæmdir, ef tekið er tillit til þeirra strax á hönnunarstigi. Þegar hönnun mannvirkja er lokið þarf að fara

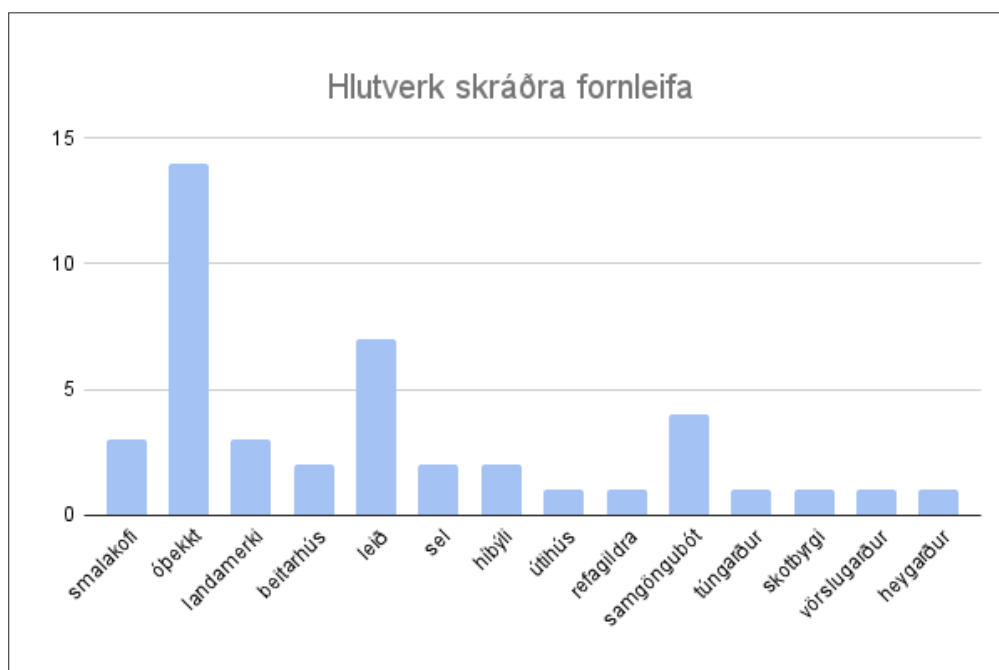
Mynd 54: Hættumat skráðra fornleifa innan skipulagssvæðis.

fram deiliskráning á svæðinu en það er svo í höndum Minjastofnunar Íslands meta áhrif framkvæmda á fornleifa og setja fram kröfur um mótvægisáðgerðir.

Engin fornleif innan úttektarsvæðis taldist í mikilli hættu. Um 79% skráðra fornleifa teljast í hættu, í öllum tilvikum er það vegna fyrirhugaðra framkvæmda innan Blöndulundar. Rúmlega 20% fornleifanna teljast ekki vera í neinni hættu, sem helgast af mestu af staðsetningu minjanna, utan skipulagssvæðis. Þó má segja að almennt séu minjar á svæðinu í lítilli hættu, s.s. vegna nátturulegra orsaka eða annarra umsvifa líkt og áður var minnst á.

Mynd 55: Ástand skráðra fornleifa innan skipulagssvæðis.

Mynd 56: Hlutverk skráðra fornleifa innan skipulagssvæðis.

Ástand minja innan úttektarsvæðisins er með besta móti, en einungis um í 7% tilfella reyndust öll yfirborðsummerki um minjar horfin (sjá mynd 55). Í þeim tilfellum þar sem minjar voru horfnar var vegagerð helsta ástæðan. Þessi góða varðveisla helgast fyrst og fremst af staðsetningu úttektarsvæðisins sem er fjarri heimahögum jarðanna og þess að litlar framkvæmdir hafa verið þar í gegnum tíðina.

Þeir minjastaðir sem eru mest áberandi á úttektarsvæðinu tengjast flestir samgöngum eða landbúnaði/búskap (sjá mynd 56). Þær minjar sem tengjast landbúnaði eru m.a. sel, smalakofar, beitarhús, refagildra og heygarður. Nokkrar leiðir eru á svæðinu og margar af þeim vörðum sem skráðar voru eru nærri þekktum leiðum og eru því hluti af samgönguminjum. Við skráninguna fundust nokkrar tóftir þar sem ekki var hægt að ákvarða hlutverk. Þær fornleifar voru nærri seljum/býlum og tengjast líklega þeirri starfssemi sem þar fór fram.

Hér á eftir verður fjallað um þær fornleifar sem skráðar voru innan úttektarsvæðis. Byrjað verður á minjum í Blöndudal, svo fjallað um minjar í Svartárdal og að lokum gerð stutt samantekt á þeim þjóðleiðum sem fundust. Í öllum tilvikum hefst lýsingin syðst innan jarðar er þaðan rakið sig til norðurs. Fornleifarnar eru flestar í jarði úttektarsvæðisins, þar sem það er næst bæjunum.

Blöndudalur

Alls voru sjö fornleifar skráðar í landi Bollastaða innan áhrifasvæðis. Aðrar minjar fundust ekki í Blöndudal innan úttektarsvæðis, utan þjóðleiða en um þær er fjallað síðar. Á landamerkjum Bollastaða, Rugludals og Hóls var **landamerkjavarða HV-275:040_1**, á eystri Tvíhól. Hún er mjög gróinn, 0,6 m á hæð en þó glittir í nokkuð stórt grjót til suðurs. **Varða HV-275:040_2** er á vestari Tvíhól en er öllu ógreinilegri og er fremur um aflanga þúst en vel hlaðna vörðu að ræða. Hlutverk hennar er óþekkt en líklega tengist hún þó fyrrnefndum landamerkjum með einhverjum hætti.

Um 2,3 km norðan við Tvíhóla er hæð sem kallast Hrafnborg. Norðaustarlega á henni er **Hrafnborgarvarða HV-275:043** og sést hún enn. Varðan er hlaðin úr hellugrjóti úr holtinu og sést illa fyrr en að henni er komið. **Smalakofi HV-275:023** var fast við vörðuna en engin ummerki um hann sjást lengur. Ekki er ljóst hvað veldur þar sem ekkert jarðrask er á svæðinu. Líklega hefur hann verið úr hellum sem fallið hafa saman og skera sig ekki frá hellugrjóti í holtinu.

Um 2 km norðan við Hrafnborg sést **leið HV-275:051** hlykkjast 150–200 m vestan við landamerki Bollastaða og Steinár. Leiðin var fyrst skoðuð árið 2020 enda er hún að hluta innan línukostar A1 sem tekin var út vegna Blöndulínu 3. Á þessum slóðum má greina fjórar rásir sem liggja norður-suður á um 2 km kafla. Leiðin verður mun greinilegri eftir því sem sunnar dregur. Ekki er vitað hvert þessar götur lágu.

Um 3 km norðan við Hrafnborg og 1 km vestan við leið HV-275:051, er önnur hæð/holt sem kallast Skálafell. Á henni eru **beitarhús HV-275:042** sem voru í notkun allt fram til ársins 1920. Tvær malarnámur eru norðan og norðaustan á holtinu og eru þær enn í notkun í tengslum við framkvæmdir norðaustan við Skálafell. Þar virðist hafa verið gert lítið uppistöðulón á síðstu árum, líklega einhvers konar heimarafstöð. Beitarhúsatóftirnar eru stórar, sjást vel og umhverfis þær virðist á einhverjum tíma hafa verið lítið tún. **Varða HV-275:025** skammt suðvestar, á suðvesturhorni Skálafells. Ekkert bendir til þess að hún sé forn og má vera að hún hafi einungis verið hlaðin á síðustu árum úr grjóti sem kom upp við framkvæmdir norðaustan við holtið.

Svartárdalur

Alls voru 14 fornleifar skráðar í landi Steinár. Af þeim eru sjö skammt utan úttektarsvæðis en þær voru skráðar vegna nálægðar við skipulagsmörkin, fjallað er um þær síðar í kaflanum. **Beinavarða HV-285:024** er á merkjum Steinár og Bollastaða, um 1 km austan við Skálafell sem áður var á minnst. Varðan er ofan á stórum steini og er að mestu grasi gróin, um 1-1,5 m í þvermál og um 40 cm á hæð. **Þórðarvarða HV-285:025** er um 800 m norðaustar, á aflöngum ási sem er á kafi í kjarrgróðri. Varðan er mjög gróin en sunnan til, í neðri hluta hennar glittir í stæðilegt grjót. Hlutverk hennar er óþekkt.

Heystæði HV-285:027 er tæpum 2 km vestan við Beinavörðu HV-285:024. Tóftin er á mel og rís líkt og gróin stallur upp úr honum. Inni í henni er þúfa (0,2 m á hæð) og þar glittir í einn stein. Annars eru veggir 0,2-0,3 m á hæð, algrónir lyngi og mosa.

Um 1,2 km norðan við Þórðarvörðu HV-285:025 er **varða HV-285:023**, norðarlega innan skráningarsvæðisins. Varðan er á lágum melás og er fornleg. Hlutverk hennar er óþekkt. Um 250 m norðar, á norðurmörkum úttektarsvæðisins eru **Péturstóftir HV-285:021_1 og dæld 021_2**. Minjarnar eru á ílöngu og grónu klettaholti sem snýr norður-suður. Tóft 021_1 er norðar, er tvískipt og líkist einna helst stekk. Dæld 021_2 er um 5 m sunnar, um 1,5 m í þvermál og 20 cm á dýpt. Hlutverk hennar er óþekkt. **Skotbyrgi HV-285:022** var byggt við Péturstóftir, um miðja síðustu öld eða svo. Þar sem skotbyrgið var er nú slétt, framræst tún, nærri djúpum skurði.

Alls voru sjö fornleifar skráðar um á bilinu 30 til 150 m norðan (utan) við úttektarsvæðið. Þær eru voru skráðar vegna nálægðar við mörk úttektarsvæðisins og líklega eru þær flestar hluti af sömu selstöðu. Steinársel samanstendur af **beitarhúsum HV-285:020_1, tóft HV-285:020_2, seltóft HV-285:020_3, túngarði HV-285:020_4** auk **gatna HV-285:028**. Túngarðurinn er 30 m utan við úttektarsvæðið og afmarkar minjaheildina til allra átta nema austurs, en þar markar Steinárlækur svæðið af. Tóft 020_1 sést einna best og er af beitarhúsum. Líklega var selið á sama stað og beitarhúsin en hvorki sér til mannvistarlaga eða eldri tóftar þar undir. Í

Þessari skráningu var tóft 020_3 skilgreind sem sel, lögun hennar er ekki ólík örðum seltóftum sem þekkjast hérlandis. Sú tóft og tóft 020_2 eru grafnar inn í bakka Steinárlækjargils og sjást einna best sem niðurgröftur. Leið 028 liggur til austurs frá selinu en var ekki rakin nema á stuttum kafla. Hún virðist þó stefna til austurs, fram á dalbrúnina ofan við bæinn. Auk minjanna fimm sem tilheyrðu selstöðunni voru tvær aðrar minjar þar við. **Hleðsla HV-285:026**, er í Steinárlækjargili norðan við seltóftirnar. Hlutverk hennar er óljóst en mögulega er hún framhald túngarðs 020_4 eða stífla við lækinn. **Hleðsla HV-285:017** er í grónum hvammi ofan í Steinárlækjargili, beint austan við seltóftirnar. Hún er fremur umfangsmikil og tengist mögulega nýtingu á vatni. Það má óljóst greina lækjarfarveg austan hleðslunnar, á milli hennar og lækjargilsins.

Alls voru 16 fornleifar skráðar innan skipulagssvæðis í landi Hóls. **Refagildra HV-284:029** er norðaustan við Hanskafell á lágum ási, sunnarlega innan úttektarsvæðis. Gildran er í raun stokkur sem hlaðinn er úr hellum sem fallið hafa saman. Tvö **vörðurbrot HV-284:008** voru að sögn ábúenda á bæjunum Hóli og Steiná, í norðurhlíðum Hanskafells. Þau fundust ekki við vettvangsvinnu þrátt fyrir mikla leit.

Vörður HV-284:031_1, 031_2, 031_3 og 031_4 eru uppi á dalsbrún Svartárdals, ofan við heimatúnið á Fossum og austan við Hanskafell. Líklega er um samgöngubætur að ræða en þekktar þjóðleiðir eru þar nærri, en fjallað verður um þær síðar. Eins gætu vörðurnar verið vísbending um áður óþekkt leið. Allar eru vörðurnar grjóthlaðnar og sjást vel, sérstaklega varða 031_3 sem er við Vesturheiðarveg nr. 734.

Smalakofi HV-284:018_1 er rúmum 1,2 km norðaustan við refagildru HV-284:029, vestarlega á háu melholti. Tóftin er hlaðin upp við norðurhlíð stakstæðs steins og eru veggirnir úr hellugrjóti sem reist hefur verið upp á rönd. **Varða HV-284_018_2** er um 10 frá smalakofanum uppi á sama holti. Hún hlaðin úr stóru grjóti og sést vel. Hlutverk hennar er óþekkt. **Smalakofi HV-284:030** er um 300 m austar, á lægra melholti. Tóftin er um 2 m í þvermál með op til norðausturs. **Blómsturvellir HV-284:026** eru tæpum 550 m norðan við smalakofa HV-284:018_1, suðvestan við Hólsflá. Þetta er tóft býlis sem var byggt um 1883 en aðeins var búið þar í tæpt ár en ábúendur hrökludust þaðan vegna harðæris. Tóftin er afar óskýr á jörðu niðri og markar í raun skýrar fyrir minjunum á loftmynd en á vettvangi. Líklega var allt timbur og annað byggingarefni flutt á brott eftir að ábúð leggst af.

Prestsvarða HV-284:010 er um 1,6 km NNA við Blómsturvelli HV-284:026 og er á merkjum bæjanna Hóls, Fossa og Hvamms. Hún er á stórum en lítt grónum melhól, uppi á vesturbrún Svartárdals. Varðan er umfangslítill og illa hlaðin. **Leið HV-284:028** sést rúmum 1,1 km norðvestan við Prestvörðu HV-284:010, þar sem hún kemur upp úr Hólsdal og stefnir til suðausturs. Leiðin var fyrst skoðuð árið 2020 enda var hún að hluta innan línukostar A1 sem var skoðaður vegna Blöndulínu 3. Leiðin hlykkjast NNV-SSA eftir austurhluta Hólsdals en ekki er vitað hvert hún lá. Leiðin var rakin á 3,6 km löngum kafla en náði eflaust lengra til norðurs og suðurs.

Nánast í miðjum Hólsdal er Hólssel, austan við Hólsá. Leið HV-284:028 liggur fast austan við selið og var líklega notuð í ferðum þangað. Hluti hennar klofnar við selið og liggur að því. Sagt er að haft hafi verið í seli frá Hóli til forna og um afar langt skeið. Á fyrri hluta 19. aldar var búið þar, en um 1850 lagðist býlið í eyði. **Hól 013_1** er um 14 x 14 m að stærð og 1-1,2 m á hæð. Hann er líklega myndaður af uppsöfnuðum mannvistarlögum að mestu. Á hólnum er **bæjartóft 013_2** sem nær yfir stærstan hluta hans. Hún er um 12,5 x 12 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Í tóftinni eru greinanleg tvö eða þrjú hólf. **Tóft 013_3** er um 5 m norðvestan við hól 013_1. Miðað við útlit tóftarinnar er líklegra að hún tengist seljabúskap á svæðinu en 19. aldar búsetu. Nákvæmt hlutverk hennar er óþekkt. **Tóft 013_4** er fast suðvestan við hól 013_1 og er nákvæmt hlutverk hennar einnig óþekkt.

Í landi Fossa eru tvær fornleifar innan úttekarsvæðis. **Tóft HV-278:009_1** er uppi á dalsbrúninni, norðan við djúpt gil Litlaflóalækjar. Tóftin er um 4 x 3 m að stærð og er bárujárns- og spýtnabrák innan í tóftinni sem bendir til þess að hún sé fremur ung. Hlutverk tóftarinnar er óþekkt en mögulegt er að hún sé í tengslum við nýtingu á læknum. **Varða 009_2** er rúmunum 10 m SSA. Hún að mestu gróin þúst en grjót sést á austurhlið þar sem 3-4 umför af grjóti eru greinileg.

Þjóðleiðir

Alls voru skráðar fjórar þjóðleiðir innan úttekarsvæðis. Leiðin **Skínandi HV-701:001** var fyrst skráð árið 2020 í tengslum við Blöndulínu 3. Skínandavegur liggur frá túnunum við Steiná, upp á heiðina og áfram til suðurs að Sellandi, nánast í gegnum mitt úttekarsvæðið. Vegurinn er rúmlega 9 km að lengd og er enn akfær. Upphaflega var leiðin reiðgötur en seinna voru þær ruddar með ýtu og búinn til sá moldarslóði sem nú sést. Gamlar reiðgötur sjást um 500 m vestan við veginn á 3,2 km kafla norðarlega innan úttekarsvæðis en ekki er útihlokað að leiðin hafi klofnað hér, og vesturhlutinn þá legið að að bænum Steiná en sá eystri að bænum Hóli, þar sem vegurinn liggur enn að mestu.

Leið HV-701:015 er sýnd á Uppdrætti Íslands³ og liggur eftir austurhlið Blöndudals, frá Bollastöðum upp á Eyvindarstaðaheiði og sameinaðist Stórasandsleið eða Kjalvegi þar. Göturnar voru líklega á sama stað og núverandi malarvegur upp Eyvindarstaðaheiði er nú. Lítil ummerki gömlu reiðgatnanna sjást nú en eldri, ruddur vegur sést meðfram núveandi slóða á köflum. **Heiðarvegur HV-701:016** liggur upp vesturhlið Svartárdals, norðan við heimatúnið á Fossum, upp svokallaða Sneiðinga. Hann lá austan við Hanskafell og sameinaðist síðan Stórasandsleið eða Kjalvegi. Vesturheiðarvegur nr. 734 liggur á svipuðum slóðum og Heiðarvegurinn gerði þegar komið er upp Sneiðinga og því sést ekkert lengur til

3 Uppdráttur Íslands 1923, kort 53.

gömlu leiðarinnar þar. Hún sést hins vegar austan Hanskafell. Þar hlykkjast hún vestan við Litlaflóalæk og sést allt að merkjum jarðanna Hóls og Fossa. Þar hverfa göturnar aftur þar sem Vesturheiðarvegur liggur á sama stað. Leiðin er greinileg á tæplega 2 km löngum kafla norður-suður.

Götur HV-701:014 liggja austur-vestur yfir sunnanverðan Steinárháls. Leiðin lá líklega til vesturs frá leið HV-701:016 í Svartárdal að leið HV-701:015 í Blöndudal. Í landi Hóls og Fossa sjást 2-3 götur á um 3-5 m breiðu svæði. Göturnar eru 30-60 m á breidd og svipaðar á dýpt. Mold er í botni gatnanna. Þegar vestar dregur er víðast aðeins greinileg ein gata en á loftmynd má rekja göturnar alls um 4,7 km langa leið.

Rétt er að minna á að sú úttekt sem gerð var innan marka skipulagssvæðis var aðalskráning og því var ekki gengið skipulega yfir það heldur einungis farið á þekkta minjastaði. Einnig má benda á þótt engin ummerki sé um minjar á yfirborði þá leynast fornleifar oft undir jörðu og því er ekki loku fyrir það skotið að óþekktar minjar kunni að koma í ljós við framkvæmdir. Í slíkum tilfellum skal lögum samkvæmt stöðva framkvæmdir og tilkynna fundinn til Minjastofnunnar Íslands.

Heimildir

Diplomatarium Islandicum eða Íslenzkt fornbréfasafn I–XVI (DI). 1853–1976. Kaupmannahöfn og Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag.

Guðmundur Jósafatsson. 1988. „Skagfirðingavegur um Stórasand.“ *Vörður á vegi: Árbók Ferðafélags Íslands 1988*. Bls. 9–25.

Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín. VIII. bindi. Húnavatnssýsla. (JÁM). 1926. Kaupmannahöfn: Hið íslenska fræðafélag.

Jarðabréf frá 16. og 17. öld útdrættir. 1994. Gunnar F. Guðmundsson bjó til prentunar. Kaupmannahöfn: Hið íslenska fræðafélag.

Jarðatal á Íslandi. (JJ). 1847. Kaupmannahöfn: Gefið út af J. Johnsen.

Landsvirkjun. 2023. *Blússandi gangur í Blöndustöð*. Slóðin er: <https://landsvirkjun.is/blog/nor%C3%B0urland-vestra-februar-2023>

Ragnheiður Gló Gylfadóttir o.fl. 2021. *Blöndulína 3: Fornleifaskráning vegna úttekta á línukostum*. FS818-20282. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.

Sigurður J. Líndal og Stefán Á. Jónsson. 1975. *Húnaþing I–II*. Akureyri: Búnaðarsamband Austur-Húnavetninga.

Sýslu- og sóknalýsingar Hins íslenska bókmenntafélags 1839–1854. Húnavatnssýsla I–II. (SSH). 1950. Akureyri: Bókaútgáfan Norðri.

Sædis Gunnarsdóttir. 2001. *Menningarminjar í Austur-Húnavatnssýslu. Svæðisskráning*. FS148-01131. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.

Túnakort. Uppdrættir af túnum í Bólstaðarhlíðarhreppi 1920. Þjóðskjalasafn Íslands.

Uppdráttur Íslands. 1:100 000. Landmælingar Íslands. Skoðað þann 15.10.2024. Slóðin er: <https://www.lmi.is/is/vefsjar/kortasjar/kortasafn-1>

Þorláks saga. Biskupa sögur II (ÍF XVI). 2002. Ásdís Egilsdóttir, Jónas Kristjánsson og Gottskálf Þór Jensson (ritstjórar). Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.

Ö-Bollastaðir. Örnefnaskrá Bollastaða. 1975. Pétur Pétursson skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Eyvindarstaðaheiði. Örnefnaskrá Eyvindarstaðaheiði. 1936. Jónas Illugason skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

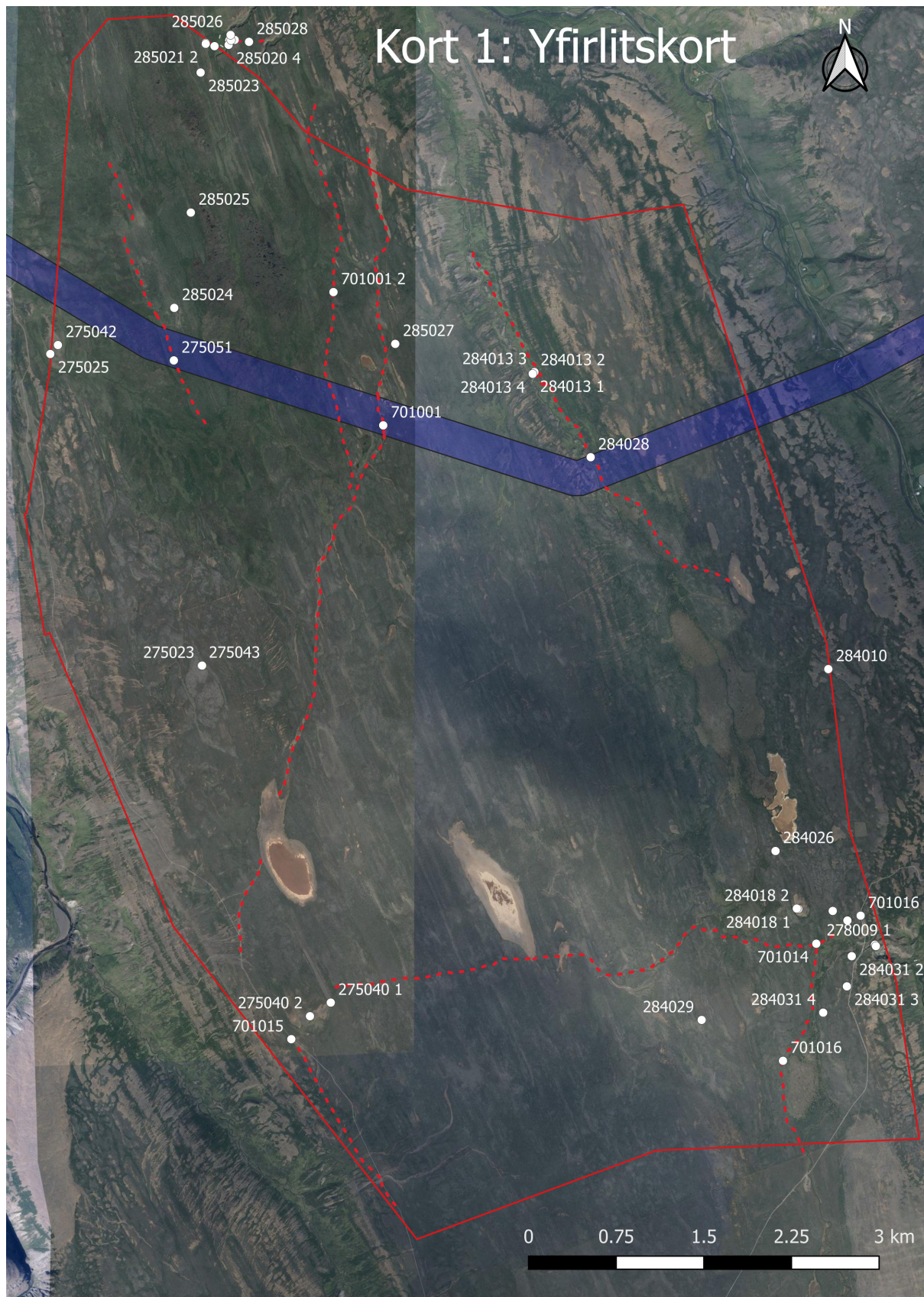
Ö-Fossar. Örnefnaskrá Fossa. Án ártals. Sigurjón Guðmundsson skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

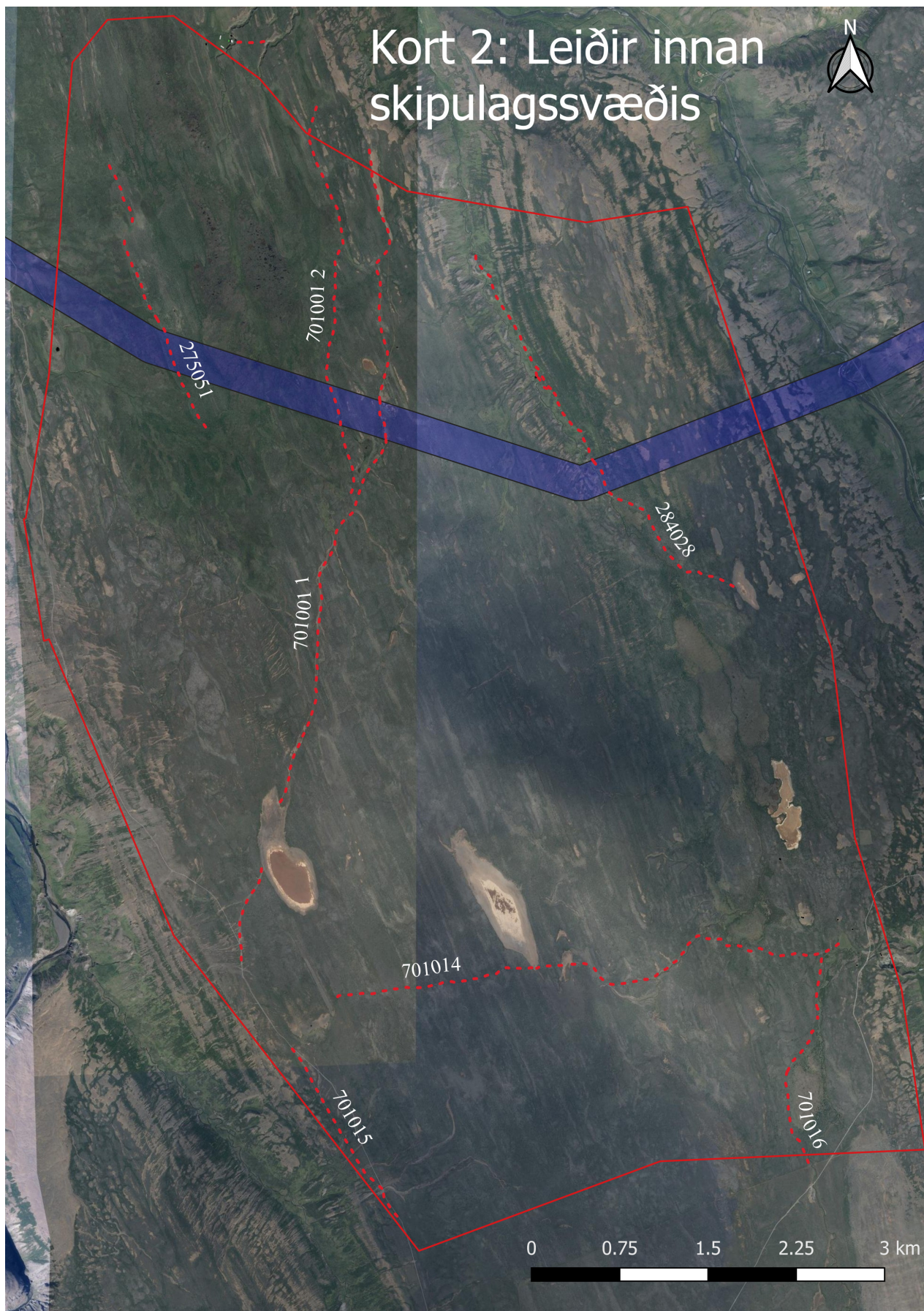
Ö-Hóll. Örnefnaskrá Hóls. 1930. Torfi Sveinsson skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

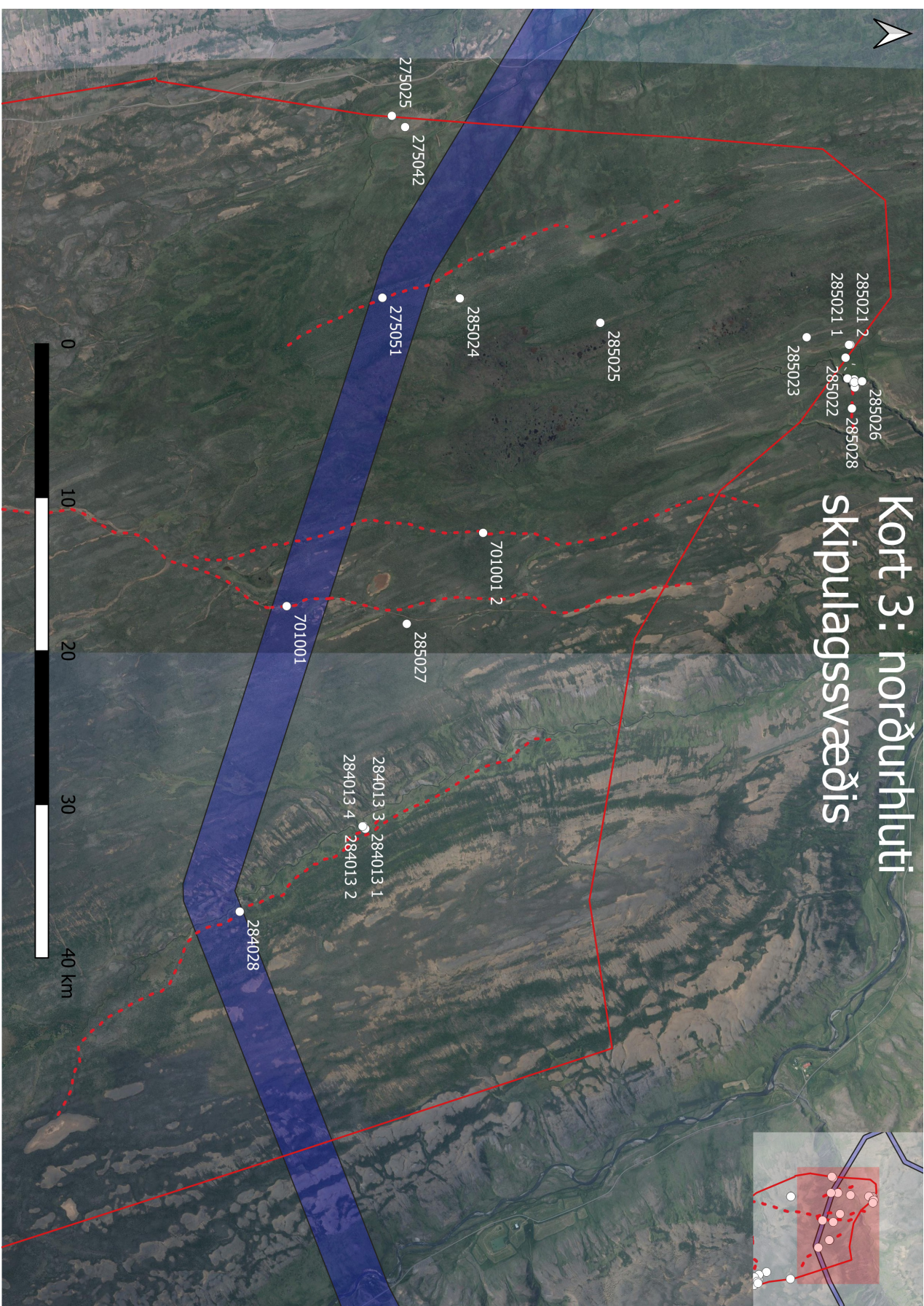
Ö-Hóll SPS: Örnefnaskrá Hóls. 1936. Stefán Þ. Sigurðsson skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

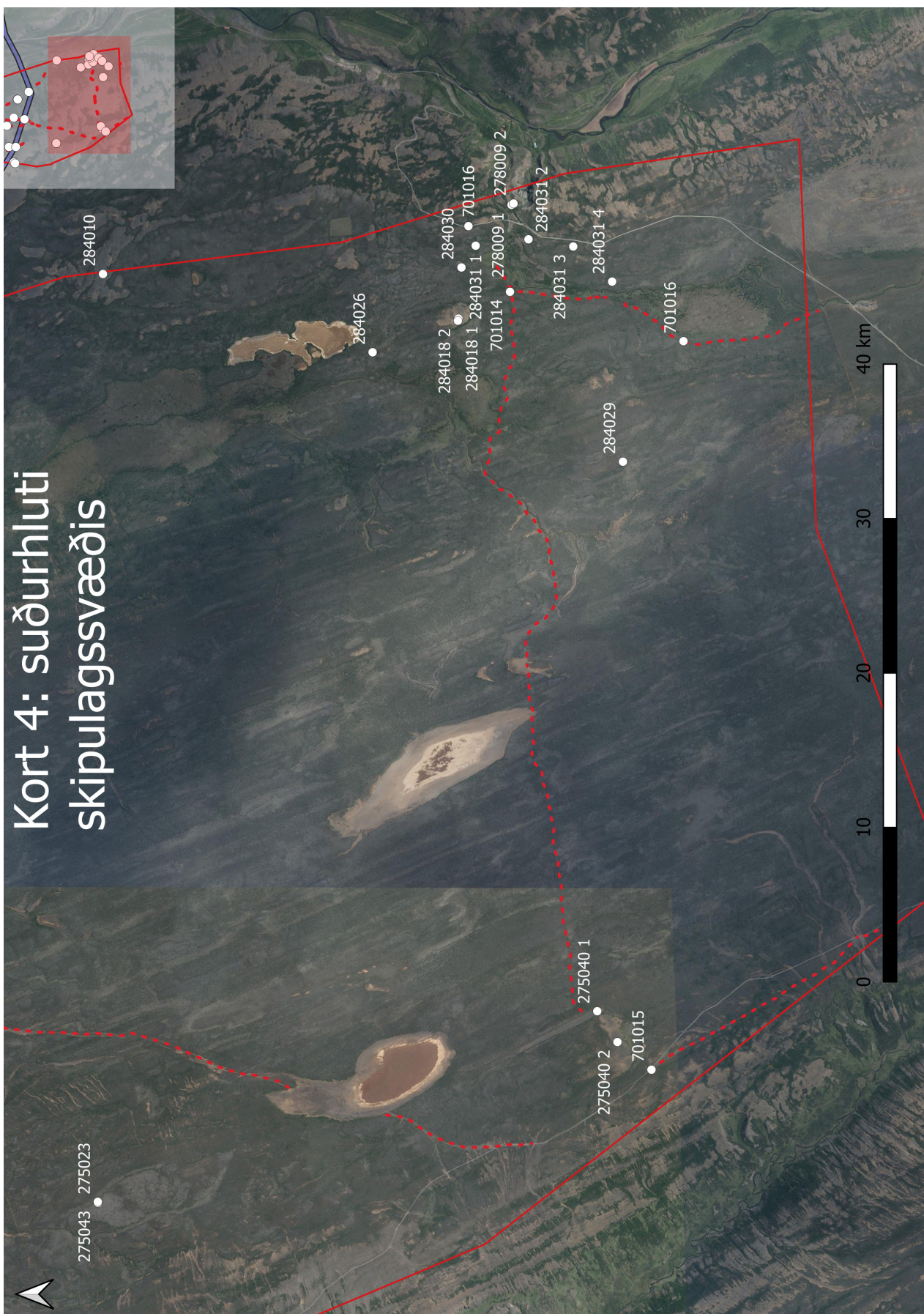
Ö-Steiná: Örnefnaskrá Steinár í Svartárdal. 1976. Heiðmar Jónsson skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Viðauki I: Minjakort

Viðauki II: Tafla yfir skráðar minjar

Samtala	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	X (A)	Y (N)	Ástand	Hættumat
HV-275:023		heimild	smalakofi	466484	540495	ekki sést til fornleifar	hætta
HV-275:025		varða	óþekkt	465185	543164	hleðslur standa	hætta
HV-275:040_1	Tvíhólar	varða	landamerki	467585	537608	sést til	hætta
HV-275:040_2		varða	óþekkt	467407	537491	hleðslur standa grónar	hætta
HV-275:042		tóft	beitarhús	465250	543241	hleðslur standa grónar	hætta
HV-275:043	Hrafnborgarvarða	varða	óþekkt	466478	540494	sést til	hætta
HV-275:051		gata	leið	466242	543109	sést til	hætta
HV-278:009_1		tóft	óþekkt	472242	538103	hleðslur standa grónar	hætta
HV-278:009_2		varða	óþekkt	472250	538092	hleðslur standa grónar	hætta
HV-284:008		heimild				ekki sést til fornleifar	hætta
HV-284:010	Prestsvarða	varða	landamerki	471843	540465	sést til	hætta
HV-284:013_1	Hólssel	þúst	sel	469311	543001	sést til	hætta
HV-284:013_2		tóft	bústaður	469317	543002	hleðslur signar	hætta
HV-284:013_3		tóft	óþekkt	469328	543009	hleðslur signar	hætta
HV-284:013_4		tóft	útihús	469313	542994	hleðslur signar	hætta
HV-284:018_1		tóft	smalakofi	471586	538411	hleðslur signar	hætta
HV-284:018_2		varða	óþekkt	471573	538413	hleðslur signar	hætta
HV-284:026	Blómsturvellir	tóft	býli	471391	538906	hleðslur signar	hætta
HV-284:028		gata	leið	469809	542280	sést til	hætta
HV-284:029		hleðsla	refagildra	470759	537459	hleðslur signar	hætta
HV-284:030		tóft	smalakofi	471881	538393	hleðslur signar	hætta
HV-284:031_1		varða	samgöngubót	472006	538311	hleðslur signar	hætta
HV-284:031_2		varða	samgöngubót	472043	538005	hleðslur signar	hætta
HV-284:031_3		varða	samgöngubót	472002	537747	hleðslur standa	hætta
HV-284:031_4		varða	samgöngubót	471799	537522	sést til	hætta
HV-285:017		hleðsla	óþekkt	466763	545855	hleðslur signar	engin hætta
HV-285:0201	Steinársel	tóft	beitarhús	466717	545851	hleðslur signar	engin hætta
HV-285:0202		tóft	óþekkt	466733	545847	sést til	engin hætta

HV-285:0203		tóft	sel	466732	545853	sést til	engin hætta
HV-285:0204		garðlag	túngarður	466711	545812	hleðslur standa grónar	engin hætta
HV-285:021_1	Péturstófur	tóft	óþekkt	466515	545829	hleðslur signar	engin hætta
HV-285:021_2		dæld	óþekkt	466515	545821	sést til	engin hætta
HV-285:022		heimild	skotbyrgi	466590	545801	ekki sést til fornleifar	hætta
HV-285:023		varða	óþekkt	466471	545575	hleðslur signar	hætta
HV-285:024	Beinavarða	varða	landamerki	466245	543559	hleðslur standa grónar	hætta
HV-285:025	Þórðarvarða	varða	óþekkt	466387	544375	sést til	hætta
HV-285:026		hleðsla	vörslugarður	466727	545897	hleðslur standa grónar	engin hætta
HV-285:027		tóft	heystæði	468137	543251	hleðslur signar	hætta
HV-285:028		gata	leið	466885	545838	sést til	engin hætta
HV-701:001a	Skinandavegur	vegur	leið	468034	542553	sést til	hætta
HV-701:001b				467608	543694		
HV-701:014		gata	leið	471740	538112	sést til	hætta
HV-701:015		heimild	leið	467247	537295		hætta
HV-701:016b	Heiðarvegurinn	gata	leið	472119	538352	sést til	hætta
HV-701:016a				471455	537110		